

STICHTING MUSEUM MENKEMABORG

JAARSTUKKEN
2019

M U S E U M | B O R G | T U I N

WOORD VOORAF

Afgelopen jaar brachten bijna 22.000 bezoekers een bezoek aan de Menkemaborg en zij hebben weer kunnen genieten van onze fraai ingerichte borg met de bijbehorende historische tuinen. Het aantal was vergelijkbaar met voorgaande jaren, met uitzondering van vorig jaar, toen de hitte niet uitnodigde tot een bezoek aan de borg en vooral de tuin.

De tentoonstelling 'Smakelijk historisch: over eten en drinken in de 18de eeuw op de Menkemaborg' werd verlengd tot en met mei. Daarna was er volop aandacht voor de 'Vrouwen van de Menkemaborg' in het kader van 100 jaar kiesrecht voor vrouwen. Het hele jaar stonden bijzondere objecten centraal in 'Onder de loep'.

Er werden diverse activiteiten georganiseerd, waarvan sommige in samenwerking met regionale of nationale organisaties. De landelijke Dag van het Kasteel op Tweede Pinksterdag trok dit jaar vijfhonderd enthousiaste bezoekers. Ook de sfeervol verlichte borg tijdens de kerstdagen werd goed bezocht.

De nieuwe apparaten voor de audiotours werden in gebruik genomen. De (junior)audiotour was nog steeds een groot succes, niet alleen bij volwassenen, maar ook bij kinderen. Als onderdeel, samen met de cd-rom, wordt het nog met veel enthousiasme gebruikt door de basisscholieren die deelnemen aan het erfgoededucatieproject.

Het maken van plannen voor het groot onderhoud van de gebouwen, de singel en de grachten, werd dit jaar voorbereid. Voor alle gebouwde monumenten werd subsidie aangevraagd bij de provincie Groningen in het kader van de GRRG 2019 (Groot onderhoud en Restauratie Rijksmonumenten Groningen). Voor de borg en het schathuis werd subsidie toegezegd door de provincie. Bij twee landelijke fondsen werd subsidie aangevraagd en dit werd eveneens toegezegd.

De Kwaliteitsimpuls Menkemaborg werd verder uitgewerkt tot een Kwaliteitsplan Menkemaborg, waarbij niet alleen de waterhuishouding en de monumentale singel, maar ook breder werd gekeken en de omgeving meegenomen werd. Voor het maken van de plannen werd subsidie ontvangen van de provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland.

Het bestuur is tevreden over de positieve exploitatie ten opzichte van de begroting, waarbij wel rekening gehouden moet worden, dat het geplande groot onderhoud doorgeschoven is naar het komende jaar. De beperkt beschikbare middelen zijn zoals altijd zeer zorgvuldig ingezet. Op het onderhoud van de monumentale gebouwen, interieurs, collectie en historische tuinen willen en kunnen we niet bezuinigen zonder dat de kwaliteit van het geheel in het gedrang komt.

De structurele financiële bijdragen van de provincie Groningen, de gemeente Het Hogeland en de Vereniging van Vrienden van de Menkemaborg blijven voor ons cruciaal voor het voortbestaan van de Menkemaborg. Het is goed dat de overheden indexering hebben toegezegd voor de komende jaren, waardoor de kans op negatieve resultaat wordt verkleind.

Wij zijn erg blij met de grote betrokkenheid van onze medewerkers, vrijwilligers en vrienden. Vanaf deze plaats past daarom een woord van dank aan allen die door hun inzet en bijdragen, in welke vorm dan ook, zorgen voor instandhouding van de borg voor toekomstige generaties.

H.G. Hoek,
Voorzitter Stichting Museum Menkemaborg

INHOUD

WOORD VOORAF	2
INHOUD	3
1 PUBLIEKSACTIVITEITEN.....	5
1.1 Inleiding	5
1.1.1 Bezoekersenquête.....	5
1.2 Tentoonstellingen.....	7
1.2.1 ‘Onder de loep: verborgen schatten in de Menkemaborg’	7
1.2.2 ‘Historische tulpen in de tuin en in het interieur van de Menkemaborg’	7
1.2.3 ‘Smakelijk historisch: over eten en drinken in de 18 ^{de} eeuw op de Menkemaborg’	7
1.2.4 ‘De vrouwen van de Menkemaborg’	9
1.3 Activiteiten en evenementen	9
1.3.1 Activiteiten voorjaar en zomer.....	9
1.3.2 Dag van het Kasteel op Tweede Pinksterdag	9
1.3.3 Dubbelconcert in kerk en borg	9
1.3.5 Sfeervol kaarslicht tijdens beide kerstdagen	11
1.3.6 Menkemaborg als locatie	11
1.4 Publiciteit	11
1.4.1 Algemeen	11
1.4.2 Verbreden en vergroten publiek.....	11
1.4.2.1 Website en sociale media	11
1.4.2.2 Museum TV	13
1.4.2.3 Publiciteit	13
1.4.2.4 Publicaties, artikelen en uitgaven waarin de Menkemaborg uitvoerig voorkomt	13
1.5 Arrangementen en speciale acties	15
1.5.1 Kortingsactie 3 musea in 1 gemeente het Hogeland	15
1.5.2 Topkastelen acties.....	15
1.5.3 Groepsbezoek	15
2 SAMENWERKINGSPROJECTEN.....	16
2.1 Musea in 1 gemeente	16
2.2 Project ‘Borg en Kerk’	16
2.3 Project ‘Digitaal museum’	16
2.4 Groninger Museum	16
2.6 Samenwerking divers.....	16
3 EDUCATIE	18
3.1 Algemene informatie bezoekers	18
3.1.1 Audiotour en website	18
3.2 Scholen.....	18
3.2.1 Erfgoedtraject ‘Zilvertje en de schatten van Eemsmond’	18
3.3 Reizend Erfgoed	20

4 COLLECTIE en INTERIEUR	20
4.1 Beheer en behoud	20
4.1.1 Beveiliging	20
4.2 Bruikleenverkeer	22
4.3 Registratie en documentatie.....	22
4.4 Onderzoek	22
4.4.1 Publicatie Menkemaborg	22
5 ONDERHOUD.....	23
5.1 Onderhoud gebouwen.....	23
5.1.1 Onderhoud borg en schathuis.....	23
5.1.2 Onderhoudssubsidie.....	23
5.1.3 Monumentenwacht	23
5.2 Project groot onderhoud gebouwen: voorbereiding	23
5.2 Onderhoud tuin en terrein	25
5.2.1 Onderhoud tuin algemeen	25
5.2.2 Tuin	25
5.2.3 Terrein.....	26
5.2.4 Van Kwaliteitsimpuls naar Kwaliteitsplan Menkemaborg.....	26
6 BESTUUR EN ORGANISATIE	28
6.1 Inleiding	28
6.1.1 Algemeen	28
6.1.2 Bestuurssamenstelling	28
6.2 Financiën	29
6.2.1 Financiële risico's	29
6.2.2 Toekomst	30
6.2.2.1 Gevolgen coronavirus 2020	30
6.3 Structureel subsidies.....	30
6.3.1 Provincie Groningen	30
6.3.1.1 Provincie Groningen algemeen.....	30
6.3.1.2 Provincie Groningen subsidie	31
6.3.2 Gemeente Het Hogeland	31
6.3.3 Vereniging van Vrienden van de Menkemaborg	33
6.4 Museumregister	33
6.5 Medewerkers	33
6.5.1 Algemeen intern	33
6.5.2 Algemeen extern	33
6.5.3 Personeelsactiviteiten.....	33
6.6 Restaurant 't Schathoes van de Menkemaborg.....	35
7 BORGWINKEL	35
BIJLAGE: BEZOEKERSENQUÊTE IN GRAFIEKEN 2019	36
BIJLAGE: OVERZICHT PUBLICITEIT 2019.....	38

1 PUBLIEKSACTIVITEITEN

1.1 Inleiding

De kern en de kracht van de Menkemaborg is de combinatie van het volledig ingerichte huis met bijbehorende gebouwen en tuinen. Samen geven ze een beeld van de bewoning van een Groninger borg in de achttiende eeuw. In dit geheel is het authentieke interieur en de collectie, waaronder ook de gebouwen en het historisch groen vallen, de basis.

Er werden dit jaar vier tentoonstellingen gehouden en diverse activiteiten uitgevoerd.

Het weer was minder extreem dan het jaar ervoor, maar nog wel van invloed en het aantal bezoekers was met 21.826 vergelijkbaar aan eerdere jaren. Hieronder waren ongeveer vijfduizend tuin-, restaurant- en singelbezoekers van wie geen revenuen werden ontvangen. Twee activiteiten trokken extra veel bezoekers. De 'Dag van het Kasteel' op tweede pinksterdag trok vijfhonderd bezoekers en tijdens beide kerstdagen konden ruim vijfhonderd bezoekers genieten van sfeervol kaarslicht en orgelmuziek.

De Menkemaborg was open van maart tot en met september op dinsdag tot en met zondag van 10.00 tot 17.00 uur. Van oktober tot en met december was de borg van dinsdag tot en met zondag open van 10.00 uur tot 16.00 uur, omdat met het korter worden van de dagen het zicht in de borg aan het eind van de middag beperkt is. In tegenstelling tot andere musea was de borg in de maanden juli en augustus ook op maandag open.

Na ruim zes jaar is de beheerder van restaurant 't Schathoes gestopt en op 1 juli opgevolgd door een nieuwe beheerders, die ook de woning betrokken.

1.1.1 Bezoekersenquête

Met uitzondering van de maanden maart, november en december werden ook in 2019 bezoekers geënuquêteerd. Er werden driehonderd formulieren op vrijwillige basis ingevuld, waarvan een tiental door buitenlanders.

Naast de postcode werd ook de provincie ingevuld, omdat de postcodes over de provinciegrenzen reiken. Daaruit bleek dat 37 % van de bezoekers uit Groningen kwam, een stijging met 10 %, uit Noord-Holland 6 %, een halvering ten opzichte van 2018, terwijl Zuid-Holland met 10 % en Utrecht met 4 % ongeveer gelijk bleven, Gelderland een daling gaf naar 6 %, maar Overijssel met 7%, Friesland met 7 % en zeker Drenthe met 9 % een stijging lieten zien. De zuidelijke provincies scoorden laag m.u.v. Noord-Brabant met 5 %. Dit jaar hadden iets minder buitenlanders de (Nederlandstalige) enquête ingevuld en 3 % van de bezoekers liet deze vraag blanco. Hoewel de percentages verschillen met 2018, zijn het vergelijkbare cijfers met 2017. In 2019 werd iets meer dan de helft van de enquêtes door bezoekers uit de drie noordelijke provincies ingevuld, een vijfde uit het westen van het land en een vijfde uit Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant.

De leeftijd van de bezoekers viel met 68 % van het totaal in de categorie 50-plus; de kinderen tot 12 jaar met 7 %, jongeren van 12 t/m 30 jaar met 12 % en 13 % in de leeftijd van 30 t/m 50 jaar. Deze aantallen zijn vergelijkbaar met het vorig jaar met een hele lichte stijging voor de groep kinderen en de leeftijdsgroep 30 t/m 50 jaar en lichte daling voor de 50-plus groep.

Van de bezoekers die de enquête invulden was 66 % voor het eerst op de borg en was er een lichte stijging te zien in het herhalingsbezoek. Daarbij moet aangetekend worden, dat het invullen van een enquête mogelijk een eenmalige actie is en bij een volgend bezoek niet meer gedaan wordt. De verhouding dat 59 % met zijn tweeën en 31 % met meer personen de borg bezocht is gelijk aan vorig jaar.

Er was een stijging van 5 % naar 8 % van de geënuquêteerden, die met het openbaar vervoer kwamen. Met de fiets of wandelend kwam 12 % en de auto bleef favoriet met 77 %. Iets meer dan de helft kwam rechtstreeks van huis, 20 % verbleef in een hotel of bed & breakfast en 18 % op een camping of in een vakantiepark. De laatste categorie gaf een daling ten opzichte van 2018 te zien en van 9 % zijn geen gegevens.

Op de vraag waarvan de bezoekers de Menkemaborg kenden, zijn de website / facebook / internet en de VVV gestegen met 9 % naar 25 %. Ook weer belangrijk voor de

Maart t/m december: 'Onder de loep: verborgen schatten in de Menkemaborg'

April en mei: 'Historische tulpen in de tuin en in het interieur van de Menkemaborg'

Menkemaborg met 31 % was de reden 'op aanraden van anderen'. Kranten, tijdschriften en toeristische gidsen scoorden een paar procenten. De keuze 'kortingsacties' was gelijk met 4% met daarbij 2 % voor de Museumkaart. De Menkemaborg is bekend en er kwamen weer bezoekers die de borg al kenden van 'vroeger' (11 %).

De enquête geeft ruimte voor individuele opmerkingen en de reacties waren bijna allemaal enthousiast en positief, met opmerkingen als 'leuk, mooi, geweldig, interessant, indrukwekkend, rustgevend, mooi verzorgd, zowel borg als tuin en een leuke audiotour'. (Zie bijlage grafieken)

1.2 Tentoonstellingen

1.2.1 'Onder de loep: verborgen schatten in de Menkemaborg'

Periode: 1 maart t/m 29 december

De Menkemaborg is een volledig ingericht huis en het lijkt of de bewoners ieder moment binnen kunnen lopen. Elk jaar wordt een thema gekozen waarmee een deel van de geschiedenis van het huis, de bewoners, het interieur of bepaalde voorwerpen worden uitgelicht. Er is veel te vertellen over wat er is te zien.

In 2019 werden speciale voorwerpen of onderdelen van het interieur in het voetlicht gezet.

Onder de loep werden kleine objecten, maar ook grote objecten gelegd. Sommige waren verborgen en andere lieten meer zien dan de bezoeker normaal te zien kreeg.

Veel objecten kwamen in aanmerking voor de presentatie en er werd een interessante selectie gemaakt.

De rode draad bij de informatie was het gebruik van de kamers door de bewoners, de familie Alberda van Menkema, die van 1682 tot 1902 de Menkemaborg bewoonden.

Er was informatie in tekst en foto's in elke kamer over het thema en over de manier van inrichten van de diverse kamers.

1.2.2 'Historische tulpen in de tuin en in het interieur van de Menkemaborg'

Periode: april en mei

De historische tulpen in de tuin bloeien in de maanden april en mei en staan in de cirkel voor het theehuis en in de lange vakken langs het middenpad in de lusthof. In de cirkel staan ze symmetrisch verdeeld over het vak in groepjes van vier. In de vakken naast het middenpad staan de tulpen solitair en twee per vak. In de borg hangen in de gang acht zeventiende-eeuwse aquarellen met tulpen geschilderd door Margareta de Heer.

Informatie over deze tulpen, de geschiedenis van de tulpen en een verwijzing naar tulpen als gebruikt patroon in het interieur en op voorwerpen was in de borg beschikbaar. In het theehuis lag informatie over de soort en de plek van de tulp in tuin en er lag algemene informatie over tulpen met verwijzing naar de borg.

1.2.3 'Smakelijk historisch: over eten en drinken in de 18de eeuw op de Menkemaborg'

Periode: 1 maart t/m 2 juni

Deze tentoonstelling was gestart in november 2018 en werd in 2019 verlengd. In de Grote Zaal was de tafel gedekt voor het diner met het Feith servies en in de Eetkamer voor het dessert met het Spode servies. Daarnaast werd in alle andere kamers, passend bij het thema, informatie over eten en drinken gegeven. Een geurig kopje thee of koffie, kerveltaart of Citroentaart, vis met asperges en een pastei, het zijn maar een paar voorbeelden van wat er werd gedronken en gegeten in de achttiende eeuw op de Menkemaborg. De adellijke familie Alberda, de toenmalige bewoners, zijn 'even weg', maar dat geeft de bezoeker de gelegenheid om nieuwsgierig bij hen binnen te kijken en te zien hoe zij leefden op de Menkemaborg.

Voor nieuwe dranken als thee, koffie en chocolade zijn passende kannen, kopjes en serviezen in gebruik, gemaakt van porselein of zilver. De achttiende eeuw is een eeuw waarin op culinair gebied veel veranderde, niet alleen kwamen er nieuwe gerechten, zoals allerlei zoetigheden, maar ook nieuwe gebruiken, zoals het eten met een vork!

Maart t/m mei: 'Smakelijk historisch, over eten en drinken in de 18de eeuw op de Menkemaborg'

Juni t/m december: 'De vrouwen van de Menkemaborg'

1.2.4 'De vrouwen van de Menkemaborg'

Periode: 4 juni t/m 29 december 2019

Deze tentoonstelling werd gehouden in het kader van 100 jaar Kiesrecht voor Vrouwen. Hoe was het 300 jaar geleden om als vrouw op de Menkemaborg op te groeien, te wonen of te werken. Wie waren deze vrouwen, kregen ze een opleiding en waar hielden ze zich mee bezig? Natuurlijk was er ook aandacht voor de huwelijken en de kinderen. Wie zorgde voor de opvoeding en wie regelde de huishoudelijke taken in de borg. De meiden werden zeker niet vergeten. Aan de hand van archiefstukken, brieven, kasboeken, portretten en een grote variëteit aan voorwerpen werd een beeld gegeven van het leven op de Menkemaborg. Per vertrek werd door middel van een informatieve tekst met foto's een beeld gegeven van de vrouwen Alberda, de meisjes en de meiden.

1.3 Activiteiten en evenementen

1.3.1 Activiteiten voorjaar en zomer

De Museumweek werd gehouden van 8 tot en met 14 april. Het eigen thema sloot aan bij het landelijke thema 'Ons echte goud'. Tijdens deze week gaf Ida Stamhuis een lezing over de tentoonstelling 'Onder de loep: verborgen schatten in de Menkemaborg'.

Op woensdagmorgen 24 april vertelde Ida Stamhuis in de borg aan de toehoorders over 'Smakelijk historisch; over eten en drinken in de 18de eeuw'.

De lezing over de geschiedenis van de bewoners was dit jaar helemaal toegespitst op 'De vrouwen van de Menkemaborg' en werd op woensdag 29 mei door Ida Stamhuis gegeven aan een volle zaal op de verdieping van de borg.

De lezing over de geschiedenis van de tuin werd op 26 juni gegeven.

1.3.2 Dag van het Kasteel op Tweede Pinksterdag

Op Pinkstermaandag 10 juni waren van 13.00 tot 17.00 uur de 'bewoners even terug'. Tien leden van Hofdansvereniging Plaisir Courtois en een kind figureerden als de familie Alberda. Ze waren aanwezig in de borg, maar ook buiten te vinden. In de borg trok vooral het aankleden van mevrouw door de meid veel belangstelling. Er werden binnen spelletjes, zoals dammen en schaken gedaan en de dames zaten te schrijven of te borduren. Buiten op het voorplein konden bezoekers ook meedoen met het kegelspel of het harlekijn gooien. Dit jaar ook een nieuw spel, 'blindemannetje', waar ook bezoekers aan mee mochten doen. Met een blinddoek voor en een pollepel in de hand moest men iemand anders proberen aan te tikken. Een aantal keren werden er barokke dansen opgevoerd. Het theehuis was voor hen ingericht, als plek om te rusten en thee te drinken.

Het was een zonnige dag en er kwamen vijfhonderd bezoekers genieten van deze bijzondere belevenis.

1.3.3 Dubbelconcert in kerk en borg

De Stichting Arp Schnitgerorgel Uithuizen organiseerde dit concert in samenwerking met de borg. Het dubbelconcert was het eerste concert van de 'Orgelzomer Het Hogeland 2019' en werd geopend door wethouder E. Dijkhuis. Om 16.00 uur werd een concert in de Jacobikerk gegeven door organist Sietze de Vries en het saxofoonkwartet 'VLAM'. Na het buffet in restaurant 't Schathoes van de Menkemaborg werd om 19.30 uur het tweede deel van het concert in de Grote Zaal van de borg gegeven. De organist en de vier dames met hun saxofoons gaven een prachtig concert voor een volle zaal.

1.3.4 Activiteiten najaar en winter

De landelijke **Open Monumentendag** werd op zaterdag 14 en zondag 15 september georganiseerd met het thema 'Plekken van plezier'. Een passend thema voor de Menkemaborg, want het is een plek van plezier en driehonderdvijftig bezoekers bezochten dit weekend de Menkemaborg met een forse korting.

10 juni: Dag van het Kasteel: 'De bewoners zijn even terug'

22 juni: Dubbelconcert in kerk en borg: Sietze de Vries (orgel) en VLAM

De landelijke **Maand van de Geschiedenis** in oktober had als thema 'Zij / Hij'. Een passend thema en de tentoonstelling 'De vrouwen van de Menkemaborg' werd landelijk opgepakt en als tweede tentoonstelling op 18 juni gepromoot in hun rubriek Tentoonstelling/Tuesday. Op vrijdag 18 oktober gaf Ida Stamhuis de lezing over 'De vrouwen van de Menkemaborg' in de borg.

Regionaal was oktober ook **Oktobermaand Kindermaand** waarbij in de weekenden de borg voor kinderen gratis toegankelijk was en de junior-audiotour de hele maand oktober gratis. In de weekenden konden kinderen op het voorplein ook op de foto als 'Gerhard, Susanna en Fieke'. De organisatie was in handen van Erfgoedpartners Groningen. Erfgoedpartners had voor de kinderen een kaart gemaakt waarop de achterzijde kinderen stickers konden verzamelen. Voor elke activiteit een sticker en bij twee stickers ontvingen ze een doosje speelkaarten 'Collectie Groningen'. Ruim honderddertig kinderen kwamen de borg bezoeken.

1.3.5 Sfeervol kaarslicht tijdens beide kerstdagen

Op 25 en 26 december was de borg open en van 12.00 tot 16.00 uur waren de kamers verlicht met echt kaarslicht. Het werd mogelijk dankzij de extra hulp van medewerkers en vrijwilligers. De kamers waren in kerstsfeer versierd en organist Hans Nomen speelde op het kabinetorgel passende muziek. Het weer was bewolkt maar droog en 531 bezoekers kwamen genieten tijdens deze bijzondere dagen.

1.3.6 Menkemaborg als locatie

De Menkemaborg werd ook dit jaar weer als locatie gebruikt voor allerlei activiteiten en evenementen, waaronder op 1 juni als stempelplek en rustplek voor de deelnemers van de Noorder Rondrit Estafette 2019 en op 8 september voor 750 fietsers van een 'Rondje Groningen'.

De eerste twee weken van juli had RTVNoord een actie waarbij zeven beschilderde (picknick)banken in de provincie stonden. Bij de Menkemaborg stond de picknicktafel in de hoek op het voorplein en het tafelblad was beschilderd met een Martinoren wegzinkend in het groene gras. Diverse bezoekers en wandelaars, waaronder de Pronkjewailpad wandelaars, gingen zitten aan de picknicktafel, maar of er over Groningen en de gevolgen van aardbevingen werd gesproken is niet bekend. De banken werden na afloop verloot. Op 3 augustus werd de jaarlijkse VvV Uithuizen Paardendag gehouden op het weiland aan de andere zijde van de Moeshornweg. Niet direct op de locatie van de Menkemaborg, maar er werd wel gebruik gemaakt van de parkeerplaats.

Op zaterdag 14 september was de start en finish van rijders van oldtimers met een bezoek aan restaurant 't Schathoes.

Op zondagmiddag 15 september was het jaarlijkse optreden op het voorplein van muziekverenigingen 'De Bazuin' en 'Opwaarts' uit Uithuizen.

1.4 Publiciteit

1.4.1 Algemeen

De algemene flyer werd weer voorzien van een los inlegvel met de informatie over 2019 in een oplage van 10.000 exemplaren om gratis uit te delen. In maart werden de flyers verspreid door een bedrijf in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe, en daarnaast door eigen medewerkers over diverse culturele toeristische locaties.

1.4.2 Verbreden en vergroten publiek

1.4.2.1 Website en sociale media

De website van de Menkemaborg www.menkemaborg.nl werd veelvuldig geraadpleegd en via het contactadres werden vragen en reacties ontvangen en verwerkt. De site werd up-to-date gehouden in eigen beheer. Ook is een zorgvuldige selectie aan relevante links aan de site van de borg toegevoegd. De website is al jaren in gebruik en niet gemaakt voor de

Menkemaborg heeft oog voor verborgen schatten

UITHUIZEN - De Menkemaborg in Uithuizen gaat vrijdag weer open voor bezoekers. Het interieur en de objecten zijn zorgvuldig en deskundig door de eigen medewerkers gecontroleerd en schoongemaakt.

De borg is heringericht voor het nieuwe thema *Onder de loep, verborgen schatten in de Menkemaborg*. Wie de tentoonstelling *Smakelijk historisch: over eten en drinken in de 18de eeuw* vorig jaar heeft gemist, heeft de kans om deze presentatie de komende maanden nog te bekijken.

Voor bezoekers lijkt het of de tijd stil heeft gestaan in de Menkemaborg er in de 18de eeuw zo heeft uitgezien. Dat is ook het doel van de volledig ingerichte kamers, de stijlvolle tuinen en de manier van presenteren 'alsof de bewoners even weg zijn'. Er is veel te vertellen over wat er is te zien. Dit jaar worden speciale voorwerpen en onderdelen van het interieur in het voetlicht gezet.

Kleine, maar ook grote objecten worden onder de loep bekeken. Sommige zijn altijd verborgen, andere laten meer zien, dan de bezoeker normaal te zien krijgt. Veel objecten komen in aanmerking voor deze presentatie en er is een mooie selectie gemaakt.

Over het gebruik van de kamers door de bewoners, de familie Alberda van Menkema, die van 1682 tot 1902 de Menkemaborg bewoonde, is extra informatie toegevoegd. Wie meer wil horen over de verborgen schatten kan zich opgeven voor een lezing op woensdagochtend 10 april. Voor de lezing over eten en drinken in de 18de eeuw is dit op 24 april. Voor meer informatie kan men terecht op de site www.menkemaborg.nl.

De Menkemaborg is open tot en met september op dinsdag tot en met zondag van tien tot vijf uur. In de maanden juli en augustus ook op maandag open. Van oktober tot en met december is men open van dinsdag tot en met zondag van tien tot vier uur.

■ Een van de verborgen schatten voor de entree van de borg.

Voorjaar op de Menkemaborg

UITHUIZEN - De singel rond de Menkemaborg in Uithuizen verandert in het voorjaar in een zee van witte en lila bloemen. Hier bloeien de stinzenplanten of *borgbloumkes*, zoals voorjaarshelmblom, Italiaanse aronskel en daslook.

In de formele tuin staan historische tulpsorten uit de 17e en 18e eeuw, waaronder Duc van Tol, Lac van Rijn en kleurrijke Rembrandt-tulpen. De tulp was in de 17e eeuw een bijzondere bloem en werd vaak afgebeeld. In de borg hangen 17e-eeuwse aquarellen met tulpen, geschilderd door Margareta de Heer. De tulp komt veel voor in het interieur en op diverse voorwerpen. Dat is allemaal te zien in de maanden april en mei.

Het hele jaar staan de verborgen schatten in de Menkemaborg centraal onder de titel *Onder de loep*. Een van de verborgen schatten is

de draagkoets, maar die is vanaf nu weer zichtbaar.

Wie meer wil horen over de verborgen schatten kan zich opgeven voor een lezing op woensdagochtend 10 april. Er zijn slechts enkele plaatsen beschikbaar, zodat er gereserveerd moet worden.

Tot en met 2 juni is de tentoonstelling *Smakelijk historisch, over eten en drinken in de 18de eeuw op de Menkemaborg* nog te zien. De adellijke familie Alberda is 'even weg', maar dat geeft de bezoeker de gelegenheid om nieuwsgierig bij hen binnen te kijken en te zien hoe zij leefden op de Menkemaborg.

Dat betekent prachtig gedekte tafels met bijzondere serviezen uit China en Engeland en schitterend zilver uit Nederland. Er is een rijke variatie aan voorwerpen voor de nieuwe dranken als thee, koffie en chocolade te zien. De 18e eeuw is een eeuw waarin op culinair gebied veel veranderde, niet alleen kwamen er nieuwe gerechten, zoals allerlei zoetheiden, maar ook

nieuwe gebruiken, zoals het eten met een vork.

De keukens was het hart van het huis waar gewerkt werd aan de heerlijke gerechten volgens de recepten uit het eigen kookboek. De ingrediënten kwamen niet van ver, groenten en kruiden uit de eigen kenkontuin; de eigen boerderij (schathuis) leverde vles en graan en daar werd ook bier gebrouwen en boter en kaas gemaakt. Nu is dat het restaurant 't Schathoes van de Menkemaborg. Over dit smakelijk onderwerp wordt op woensdagmorgen 24 april meer verteld.

Voor deze lezing kan nog gereserveerd worden.

Tijdens de Museumweek is er voldoende weggevoerd te zien en te horen. De Menkemaborg is op beide paasdagen open van tien tot vijf uur. De borg is tot en met september open op dinsdag tot en met zondag van tien tot vijf uur. In de maanden juli en augustus ook op maandag open.

■ Bloeiende bloemen in de binnentuin van de Menkemaborg.

Ommelander Courant: 28 februari en 4 april

Menkema BORG

Ben prachtig ingericht huis met stijlvolle tuinen

'Onder de loep, verborgen schatten in de Menkemaborg'
'De vrouwen van de Menkemaborg'

'Leuke (junior)audiotour: Ga mee terug in de 18de eeuw

Open: april t/m september dinsdag t/m zondag 10-17 uur
Juli en augustus elke dag van 10-17 uur
Oktober t/m december dinsdag t/m zondag: 10-17 uur

Menkemaweg 2 | 9981 CV Uithuizen | www.menkemaborg.nl

27 juni: Friesch Dagblad 'Waddenspecial'

www.museumtijdschrift.nl

di t/m zo 10-17
• Veti gedrukt - Drakkonop keramiek
12 april t/m 22 september

LOKAAL 54
015444629
Nieuwstraat 54
www.annemaarts.nl
wo t/m zo 10-18
• Voorjaarsstentoonstelling
1 mei t/m 23 juni
• De Dwa
7 juli t/m 23 augustus

TIEL GE

Hilje en Streekmuseum Tiel MH
0344514416
Plein 48
www.streekmuseumtiel.nl
di t/m vr 13.30-17, za en zo 13.30-16.30
• TeatimeTiel
1 maart t/m 25 oktober

TILBURG NB

Natuurmuseum Brabant MH
0358539165
Sporfstraat 434
www.natuurmuseumbrabant.nl
ma op afspraak, di t/m zo 10-17
• Comedy Wildlife Photography Awards
23 december t/m 10 juni

Peerke Donders Paviljoen
0611070740
Peerke Donders Park 1
www.peerkedonders.nl
di, don op afspraak, wo en zo 10-17

• Arm in Arm met Peerke - Armoede en armoedebestrijding in Tilburg van 1809 tot heden
14 februari t/m 11 augustus

Museum De Pont MH
0134343000
Wilhelminapark 1
www.depont.nl
wo, vr t/m zo 10-17, do 10-13:30
• Richard Long
16 februari t/m 16 juni
• John Riddy
12 april t/m 1 september
• Jan van Duijnboven - Celebration of Light
11 april t/m 10 juni
• Luc Tuymans - The Return
29 juni t/m 27 november

TextielMuseum MH
0353509475
Goikestraat 96
www.textielmuseum.nl
di t/m vr 10-17, za en zo 10-17
• Chris Lohman - Hiera & Fama
15 december t/m 1 december
• Blood, Zweet en Geres - Tentiel voor de Leestijl
12 februari t/m 5 januari
• Black & White - Symbool in kunst en design
22 maart t/m 1 maart
• Banhaus - Modern textiel in Nederland
22 mei t/m 3 november
Voor meer informatie zie Museumtijdschrift p. 40-41

Layko Gallery
0622800638
Nieuwlandstraat 31
www.laykogallery.com
ma t/m wo op afspraak, do en vr 13-16, za en zo 10-17

• Guido van Amelinoer - Tussen droom en daad
7 juni t/m 14 juli

Galerie Pjotr
0633736441
Goikestraat 78
www.galeriepjotr.nl
wo t/m zo op afspraak
• De schoonheid van de vengerkunst
23 maart t/m 8 juni

Lastwarande - Platform for Contemporary Sculpture
0154427574
Bredaseweg 441
www.lastwarande.org
ma t/m zo 11-17
• Kunststrande 19 - Belliflous
15 juni t/m 20 oktober

Park
0628121306
Wilhelminapark 53
www.park013.nl
vr t/m zo 10-17
• Let's Stick Together - Ien Lucas en Jochem Buitveel
2 mei t/m 16 juni

UDEN NB

Artix Velen MH
043358431
Veghelsteijl 25
www.museumverenigingzevenkunst.nl
di t/m zo 10-17
• De Groene Middeleeuwen
26 mei t/m 1 september

Kunstion
061298146
Prior van Millstraat 14
www.kunstion.nl

UTRECHT UT

Museum Catharijncorevent MH
0302313935
Lange Nieuwstraat 38
www.catharijncorevent.nl
di t/m vr 10-17, za en zo 10-17
• De Münster Donschat
8 maart t/m 10 juni
• Bij ons in de Bibliotheek
7 juli t/m 23 september

Centraal Museum MH
0302362562
Agnieterstraat 1
www.centraalmuseum.nl
di t/m zo 10-17

UTRECHT UT

Vrouwen van de Menkemaborg

Hoe was het om als vrouw op te groeien, te wonen en te werken in de Menkemaborg in de achttiende eeuw? In het kader van een 400 jaar Kiezericht voor Vrouwen wordt aan de hand van archiefstukken, brieven, kasboeken, portretten en een grote variëteit aan voorwerpen een beeld gegeven van het vrouwenleven destijds. Vrouwen komen in allerlei rollen voorbij: als moeder, als echtgenote, als leerling, als dochter en als med. Zo had Gerhards Alberda het zwaar te stellen, als weduwnaar met vijf dochters. En Catharina Leeuw van Nijenstein vertelt een verhaal met gedicht over het bezoek van Koning Willem III aan de Menkemaborg. In de audiotour figureert Christina Bentelck, haar dochter Susanna en de beide dienstmeiden.

museumtijdschrift.nl/tentoonstellingen/de-vrouwen-van-de-menkemaborg

Beld: Menkemaborg, 'portret Joanna Mannings', 1611.

www.museumtijdschrift.nl

tentoonstellingsagenda mei-juni 2019 23

Juli: Tentoonstellingsagenda bij Museumtijdschrift

huidige smartphones. Er werd overlegd met een bureau over het passend maken en moderniseren van de website.

De facebookpagina <http://www.facebook.com/MenkemaborgMuseum> werd eveneens in eigen beheer bijgehouden. Het aantal 'vrienden' was weer gestegen. Sommige berichten, zoals over kaarslicht tijdens de kerstdagen bereikte duizenden mensen. Voor de borg werden nieuwe sociale media ingezet. Getwitterd werd er met mate, maar vooral Instagram kon worden ingezet met dank aan een vrijwillige gastvrouw.

1.4.2.2 Museum TV

In 2017 werden korte en langere films gemaakt over de Menkemaborg en te zien op de website van Museum TV. In 2019 heeft Museum TV een verzoek ingediend bij de provincie Groningen voor een projectplan 'MuseumTV in Groningen', waaraan meerder musea in de provincie mee konden doen. Het project is erop gericht met online en on-demand video de Groningse musea onder de aandacht te brengen bij een groter publiek onder andere via de kanalen van KPN, museumtv.nl, sociale media en overige kanalen (nu.nl, NS Railtv etc.). Naast subsidie van de provincie, werd ook subsidie ontvangen van Groninger fondsen, en leverde elk museum een eigen bijdrage. De Menkemaborg was penvoerder, maar de organisatie en de administratie waren in handen van Museum TV. In mei en juni werden de opnames gemaakt en op 5 september werden alle twaalf films gepresenteerd op de Fraeylemaborg te Slochteren.

1.4.2.3 Publiciteit

Persberichten en andere informatie werden via e-mail gestuurd naar landelijke en regionale bladen en diverse websites. Informatie over de Menkemaborg staat ook op de website van het Groninger Museum (onder het kopje Collectie/Menkemaborg) en op de sites van Marketing Groningen en de regio VVV Eemdelta. De Menkemaborg heeft geen volledig overzicht van alle publiciteit. Zij is afhankelijk van anderen voor het doorgeven ervan. (Zie bijlage publiciteit)

Verbreiden en vergroten van de bezoekers werd ook gedaan door de acties met diverse bladen en organisaties. Acties waren er voor leden op vertoon van een ledenpas van De Nederlandse Tuinenstichting, de Cultuurpas, de Vrijwilligers Top van Groningen en de Italiaanse Camperorganisatie. Belangrijk was ook de deelname van de Menkemaborg aan de regionale acties Waddenlandwijzer en Schatkaart van het Noorden en nationaal en internationaal aan de diverse acties met de andere Topkastelen.

Aan de website www.deverhalenvangroningen.nl werd informatie aangeleverd over de speciale onderwerpen van de Menkemaborg.

De Menkemaborg was te vinden op de website www.visitgroningen.com/groningste-van-groningen. Deze site was een initiatief van de Economic Board Groningen – Toerisme. Zij is in samenwerking met bureau Open en Marketing Groningen ontwikkeld in 2018 om bezoekers snel te laten zien wat er te doen is en om te boeken. In 2019 werd een publicatie uitgegeven. In juli 2018 werd gestart met het maken van een augmented reality bij de Menkemaborg, waarbij de begrafenis van Unico Allard Alberda in 1714 als thema was bedacht. Doel was om een hele grote ronde door de provincie te krijgen met heel veel locaties waar bezoekers met hun smartphone iets kunnen beleven. In december 2019 werd het resultaat, een paal met een afbeelding, informatie en een QR-code om een app te downloaden, geplaatst op het voorplein van de borg. Met behulp van de eigen smartphone kunnen bezoekers een geanimeerde scene zien van de begrafenisstoet van Unico Allard Alberda en luisteren naar de bijbehorende geschiedenis.

1.4.2.4 Publicaties, artikelen en uitgaven waarin de Menkemaborg uitvoerig voorkomt

Artikelen, zowel algemeen over de Menkemaborg, als specialistisch, geschreven in eigen beheer of door derden voor een grote variatie aan tijdschriften, verschenen in zowel regionale als nationale uitgaven. Een aantal publicaties is opgenomen in de bibliotheek van de borg. (Zie bijlage publiciteit)

21 juni: opnames voor MuseumTV

Filmen in de hoop op meer museumgasten

JOEP VAN RUITEN

GROENINGEN MuseumTV is erger. Doel: met film kleine musea aan een groter publiek helpen.

Of Nino Bookmaker wil doen alsof hij aan het vissen is, juist de vraag. Dat wil de coördinator van de vrijwilligers van de kruidentuin van Museum Klooster Ter Apel wel. Wie den kan nooit kwaad. Dus hij volgt zich over de boeders en gijst wat tussen het perfect onderhouden groen. „Grang ook nog even op de plek”, roep de curatorman. „Dan heb ik het wel”.

MuseumTV reist momenteel door de provincie Groningen om opnamen te maken voor minidocumentaires waarvoor kleine musea een groter publiek kunnen bereiken. Onder meer het Beeldhuis Rijk in Litz, huzarenmoeder werd al bezocht, net als het Adel'stinnen Museum in Litz, jegan en de Freylenzaborg in Slochteren. Morgen staat Museum De Oude Wouden in Bellingwolde op het programma.

De aanpak is steeds dezelfde, vertelt producer Daniël Everts. „We vragen mensen eerst of ze behoeft hebben aan een minidocumentaire. Vervolgens proberen we de financiering rond te krijgen. Dan gaan we te gesprek over wat er gefund moet worden en maken we een script, b

dan filmen maar. Het is onze missie om alle musea in Nederland te pakken.”

Vorig jaar bezocht MuseumTV de provincie Drenthe, waar in relatief korte tijd vijftien minidocumentaires werden gemaakt. Die werden online gezet en voor eigen gebruik aangeboden aan de gefunde musea. Toen directeur Margriet van Klinder van Museum Klooster Ter Apel emotionale verhalen over de film van Collectie Brands in Nieuw-Dordrecht hoorde, besloot ze haar museum kandidaat te stellen.

„Ik denk dat we hiërme een andere doorgang kunnen bereiken”, vertelt Van Klinder. „Normaal wordt een museum bezocht door erfgoedtoeristen, door mensen met belangstelling voor religie, door groepen die met busreizen uit Duitsland komen en door schoolkinderen uit Drenthe en Groningen. Bij het publiek dat zich informeert via internet, via YouTube en sociale media, zijn wij minder bekend.”

Van Klinder heeft niet de illusie dat de samenwerking met MuseumTV tot een stormloop zal leiden. „Met ongeveer 30.000 bezoekers per jaar is Klooster Ter Apel naar verhouding een groot museum in deze regio. Maximaal kunnen we 40.000 bezoekers per jaar hebben. Als we daar overheen gaan, wordt het te druk. Wij zijn een plek die het moet hebben van de stilte. Daar komen de mensen voor.”

MuseumTV geeft geen garantie op succes, zegt producer Everts. „Het effect van een filmpje is moeilijk vast te stellen. Soms ligt een filmpje op internet veel bekaker, maar misschien zijn de meeste kijkers dan al na een halve minuut afgemaakt. Het enige dat wij kunnen doen, is een kwaliteit leveren, die musea zelf niet kunnen leveren, omdat ze niet over de ervaring en een groot budget beschikken. Een film met een enthousiast verhaal en beetje extra bezoekers is al heel mooi.”

Publieksaantallen zijn belangrijk, toch, hoopt Van Klinder vooral op meer naam bekendheid. „Want we zijn er in eerste instantie voor het behoud en beheer van de museumcollectie. Natuurlijk willen we iets toep. Maar daar begint het niet mee.”

De Groninger minidocumentaires komen in augustus online via museumtv.nl.

‘Bij het publiek dat zich informeert via sociale media, zijn we minder bekend’

25 juni Dagblad v/h Noorden 1 t/m 15 juli: RTVNoord Picknickroute: een beschilderde MuseumTV picknickset met bij de borg een wegzakkende Martinitoren

1.5 Arrangementen en speciale acties

Ook dit jaar waren er speciale acties met allerlei organisaties om de Menkemaborg bekender te maken en daarmee diverse doelgroepen aan te trekken.

Evenals voorgaande jaren konden leden met hun ledenpas van diverse organisaties met korting toegang krijgen tot de Menkemaborg.

Nieuw was een actie voor statenleden. Zij kregen een stempelkaart waarmee een aantal musea in de provincie gratis bezocht konden worden, waaronder de Menkemaborg alwaar een enkel statenlid werd gesignaleerd.

1.5.1 Kortingsactie 3 musea in 1 gemeente het Hogeland

In de, per 1 januari 2019 nieuwe, gemeente Het Hogeland zijn drie gesubsidieerde musea, naast de Menkemaborg en openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum, ook landgoed Verhildersum in Leens.

Om de bekendheid van deze musea te vergroten was er een speciale kortingsactie. Er werden flyers uitgedeeld aan bezoekers, die met de kassabon van het ene museum, korting kregen bij de andere musea. De eerste flyer werd op 9 april aan burgemeester Henk Jan Bolding aangeboden door de drie museumdirecteuren. Er kwamen 138 bezoekers via deze actie de Menkemaborg bezoeken.

1.5.2 Topkastelen acties

De samenwerking van de Menkemaborg met zestien kastelen in Nederland en drie in België onder de naam 'Topkastelen' kreeg een vervolg met vier speciale landelijke acties.

Daarnaast kwamen er dit jaar twee acties bij. De Menkemaborg is de enige deelnemer uit de noordelijke provincies.

De BankGiro Loterij, de Postcodeloterij en de Vriendenloterij gaven dit jaar gezamenlijk een voucher uit aan hun deelnemers, onder anderen om de Menkemaborg te bezoeken. Voor de ingeleverde vouchers werd een kortingsprijs ontvangen. Een groot succes met vijfhonderddertig bezoekers.

De Topkastelen namen deel aan de BankGiro Loterij VIPcard, waarbij de bezoekers met deze kaart korting kregen op hun bezoek aan de borg. Het aantal bezoekers was onder deze actie weer gestegen, met honderd naar bijna tweehonderdvijftig.

De Topkastelen deden ook mee met een actie in de Voordeelagenda van de Postcode Loterij. Deelnemers aan deze loterij ontvingen de agenda en de actie was het hele jaar geldig. Deze actie was ook dit jaar een succes met bijna tweehonderd bezoekers.

Supermarkt Lidl organiseerde geen museumactie meer in 2019.

De speciale flyer van de 'Topkastelen' werd het hele seizoen uitgedeeld om de bekendheid van deze kastelen te vergroten. De nieuwe flyer werd vooral ingezet als promotie voor de deelnemende kastelen met extra aandacht voor fiets- en wandelroutes op het terrein.

1.5.3 Groepsbezoek

Bijna veertig groepen bezochten de Menkemaborg waarvan ongeveer een kwart in combinatie met een van de arrangementen met restaurant 't Schathoes van de Menkemaborg. Naast groepen via een reisorganisatie, ook families en senioren groepen. Er kwamen enkele groepen speciaal voor de tuin of het kabinetorgel. Ook kwamen er diverse groepen uit het buitenland, de meeste uit Duitsland. Er kwam ook een Engels kerkkoor waarvoor de borg speciaal op maandag werd geopend. Dit jaar kwamen er ook weer groepen van historische verenigingen, oud-medewerkers van diverse organisaties of bedrijven.

2 SAMENWERKINGSPROJECTEN

2.1 Musea in 1 gemeente

Vanaf 1 januari 2019 werd de gemeente Eemsmond onderdeel van de nieuwe gemeente Het Hogeland, waarin ook de gemeenten Bedum, Winsum en De Marne werden opgenomen. Naast Openluchtmuseum 't Hoogeland in Warffum en de Menkemaborg is landgoed Verhildersum in Leens een gesubsidieerd museum. De samenwerking startte met een kortingsactie voor bezoekers aan de drie musea. Overleggen tussen de directeuren en bestuursleden met de wethouder cultuur en beleidsmedewerker cultuur hebben plaats gevonden.

2.2 Project 'Borg en Kerk'

Dit project, waarbij het versterken van de relatie tussen borg en kerk centraal staat, heeft geen vervolg gekregen. Wel is de route en daarmee de verbinding tussen de kerk en de borg meegenomen in het Kwaliteitsplan Menkemaborg.

Samenwerking met de Stichting Arp Schnitgerorgel Uithuizen kreeg wel een vervolg met de uitvoering van het combi concert in de kerk en in de borg.

2.3 Project 'Digitaal museum'

Dit project is onderdeel van het Directeurenplatform, waarin alle musea van Groningen zijn vertegenwoordigd, en wordt geleid door Erfgoedpartners Groningen. De subsidie voor dit project wordt verstrekt door het Prins Bernhard Cultuurfonds Groningen. Doel van het project is dat via internet de bezoeker meer informatie krijgt en meer kan zien van de collectie Groningen. Voor de Menkemaborg gaat het niet alleen over voorwerpen, maar door het combineren van interieur, objecten en tuin is een verhaal over, een onderdeel van, de geschiedenis van de familie Alberda te vertellen.

De afgelopen jaren zijn er foto's gemaakt van de tien topstukken en vervolgens van meer belangrijke en bijzondere objecten in de Menkemaborg. Het schrijven van de bijbehorende informatie is nog niet afgerond. Het project is financieel wel afgerond.

2.4 Groninger Museum

Het Groninger Museum is niet alleen eigenaar van de Menkemaborg, maar ook van het grootste deel van de in de borg aanwezige collectie. Er werd weer samengewerkt met hun afdeling collecties, educatie en informatie. Met de directeur van het Groninger Museum, Andreas Blüm, werd overleg gevoerd over diverse onderwerpen, waaronder de vormgeving van de fototeksten. Daarvoor bracht de vormgever van het Groninger Museum een bezoek aan de Menkemaborg. Daarnaast werd met de directeur over de viering van het feit dat de Menkemaborg in 2021 honderd jaar in bezit is van het Groninger Museum gesproken.

2.6 Samenwerking divers

De Menkemaborg is onderdeel van **de Noordelijke Lustwarande**, dat zicht uitstrekt als een brede strook over Friesland, Groningen, kop Drenthe en Ost-Friesland (tot de Weser). In 2015 werd gestart met netwerkbijeenkomsten. In 2018 werden zes verhaallijnen uitgezet waarbij Menkemaborg aan kon sluiten bij minimaal twee: Toonaangevende tuinarchitectuur en Steenhuizen en stinzenplanten. Deze laatste is tevens onderdeel van het Kwaliteitsplan Menkemaborg.

Kortingsactie 2019

1 gemeente
3 musea

Hoe leefden de adel, de burger, de boer en de landarbeider in de 18e en 19e eeuw?
 Bezoek de 3 musea in Noord Groningen en beleef het land- en dorpsleven in vroeger tijden.

€1,- korting

Bij ieder museum op vertoon van deze flyer en een entreekaart van:

- Openluchtmuseum Het Hoogeland
- Menkemaborg
- Landgoed Verhildersum.

De korting geldt in de periode van 10 april tot en met 2 november 2019. Deze actie is niet te combineren met andere kortingen. 1 entreekaart van een van de deelnemende musea geeft korting bij beide andere musea. De korting wordt door de musea maximaal 1 keer verstrekt. De korting geldt voor elke volwassen bezoeker waaraan een entreekaart is verstrekt of die op de kassabon wordt vermeld.

Samenwerking in de nieuwe gemeente Het Hogeland: Kortingsactie 3 in 1

9 april: Aanbieding van het eerste exemplaar aan burgemeester H.J. Bolding in Winsum

3 EDUCATIE

3.1 Algemene informatie bezoekers

De algemene kijkbegeleiding in de borg is beschikbaar in zeven talen. De kijkbegeleiding in het Nederlands 'Interieur' werd in een oplage van 40.000 ex bijgedrukt om de komende vier jaar uit te kunnen geven.

Extra teksten voor de hoofdtentoonstelling en de tijdelijke tentoonstellingen in de borg waren eveneens beschikbaar in het Engels en Duits.

In het theehuis lagen van april tot en met oktober folders over de borg en van andere musea en toeristische locaties uit de noordelijke provincies. Op het prikbord gaven affiches extra informatie. Bezoekers konden in dezelfde periode in het theehuis ook de enquête vinden om in te vullen. In de andere maanden lag de enquête in de borg.

In de borg konden kinderen alleen of onder begeleiding een rondgang maken aan de hand van een set gelamineerde kaartjes met informatie, vragen en opdrachtjes. Daarnaast was er een actieve ontdekkingstocht voor (groot)ouders met kleine kinderen aan de hand van een mandje met voorwerpen en vragen die zorgde voor een leuke rondgang door de borg. Daarmee wordt van kleuter tot dertienjarige informatie aangeboden, welke ook geschikt is voor het hele gezin.

Voor de geïnteresseerde bezoekers aan de tuin werd er, naast de mobiele audiotour, ook een set informatiebladen samengesteld, waarin een gedetailleerd overzicht was te vinden van de namen van de planten, groenten, struiken en bomen in de tuin, per onderdeel van de tuin.

3.1.1 Audiotour en website

Het enthousiasme van volwassenen en kinderen voor de (junior)audiotour bleek ook dit jaar nog steeds groot. Over de Duitstalige en Engelstalige versie werd eveneens lovend gesproken. De nieuwe apparaten van TapArt werden ingezet en voor het gebruik van de audiotour werd twee euro gevraagd bestemd voor het onderhouden van de apparaten. Voor de bezoekers aan de tuin is aanvullende informatie beschikbaar door middel van een speciale website. Bezitters van smartphones en tablets konden daarvoor een QRcode downloaden. Op deze website is informatie te vinden over de tuin in alle seizoenen met alle benamingen van alles wat er groeit en bloeit. De basisgegevens over de tuin zijn in deze website www.menkemaborgtuin.nl te bekijken. Om bezoekers hierop te wijzen zijn promotionele visitekaartjes beschikbaar of kan de QRcode op diverse plekken gedownload worden. Voor de noodzakelijke uitbreiding en verdieping en de vertalingen in het Engels en het Duits werd nog geen tijd en financiering gevonden.

3.2 Scholen

In verband met het vertrek van de educatief medewerker, werden werkzaamheden betreffende de organisatie en ontvangst van scholen door de andere medewerkers overgenomen. De praktische uitvoering en contact voor de Menkemaborg liep via Erfgoedpartners Groningen. Zij leverde de overzichten van de aangemelde scholen aan. Het bezoek van jongeren met een CJP-pas of Cultuurkaart steeg in 2019.

Studenten kunstgeschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen brachten dit jaar weer een bezoek aan de borg. En ook een groep internationale studenten bracht een bezoek aan de borg.

3.2.1 Erfgoedtraject 'Zilvertje en de schatten van Eemsmond'

Het digitale lespakket "Terug in de Tijd", bestemd voor groep 5/6 van het basisonderwijs, werd ook dit jaar weer ingezet.

Er kwamen dit jaar vijf scholen uit de hele gemeente Het Hogeland met bijna negentig leerlingen. Voor de lessen op school was een cd-rom ontwikkeld en op de borg werd de junior-audiotour ingezet. Voorafgaand aan of aansluitend op het bezoek aan de Menkemaborg konden de leerlingen op school aan de slag met behulp van het lesmateriaal

Gerhard, Susanna en Fieke figureren in de junior audiotour. 30 nieuwe apparaten

Reizend Erfgoed: naar de bewoners toe met allerlei voorwerpen van vroeger en de verhalen over de Menkemaborg. 'Suikerklonten knippen met de klontjestang'

In het geheugen is het poetsen van een stoof opgeslagen en dat lukt nog goed.

op een cd-rom en met gebruikmaking van het digibord. Zo kwamen zij van alles te weten over leerlijnen in de 18de eeuw, de Pruijktentijd, maar ook over de VOC en de Gouden Eeuw. Het lesmateriaal is zeer toegankelijk voor de leerkrachten en is ook via de site van de Menkemaborg eenvoudig te downloaden.

3.3 Reizend Erfgoed

Erfgoedpartners heeft het project 'Erfgoed op Stee' opgezet waarin samengewerkt wordt met de Ouderenactiviteiten- en participatiemaand en 'Kunst op Stee' van 'VRIJDAG', waar docenten en kunstenaars werken op gebied van muziek, beeldende kunst en theater. De Menkemaborg kon hieraan meedoen met dank aan een vrijwilligster.

De pilot 'Erfgoed op Stee' ging goed en werd in 2019 professioneel ingezet door Erfgoedpartners onder de titel 'Reizend erfgoed'.

Op woensdag 27 maart heeft de vrijwilligster de workshop 'Presenteren aan een kwetsbare (oudere) doelgroep' gevolgd bij de Erfgoedpartners.

Op vrijdag 24 mei werd de bijeenkomst in St. Jozef in Sappemeer gefilmd door filmer Liefke Knol. Officieel werd het project officieel in de markt gezet op 9 oktober 2019. Zie www.erfgoedpartners.nl/reizenderfgoed.

De vrijwilligster kreeg extra hulp van een andere vrijwilligster. Er werden in november nog twee bijeenkomsten gehouden in Winschoten en Marum. Bij beide instellingen werden de bewoners in twee groepen verdeeld en werd het programma herhaald.

4 COLLECTIE en INTERIEUR

4.1 Beheer en behoud

Het behoud van de collectie en het interieur is van groot belang en vergt daarom voortdurend de aandacht. In januari en februari werd de jaarlijkse grote schoonmaak en controle uitgevoerd.

Met behulp van dataloggers wordt de temperatuur en relatieve vochtigheid in diverse kamers vastgelegd. Een apart apparaat voor UV en Lux meting wordt afwisselend in de kamers geplaatst. De metingen worden opgeslagen in de computer met daarbij een dagboek waarin de (locatie)gegevens worden vastgelegd.

De zonwering aan de westzijde in de voorkamer en de grote zaal werd vervangen door rolgordijnen van Verosol in de kleur van de kozijnen. De gordijnen zijn warmtewerend, maar wel semi-transparant waardoor er nu wel naar buiten gekeken kan worden.

Het nodige onderhoud aan de collectie, zoals aan de uurwerken en het kabinetorgel, werd uitgevoerd door externe restauratoren. Voor het onderhoud van de collectie van het Groninger Museum is financiële reserve beschikbaar. Een, door een bruidegom afgebroken hand van het tuinbeeld 'Hercules', werd vergoed door de verzekering van het bruidspaar. Het jaarlijkse onderhoud van het kabinetorgel werd in juni uitgevoerd door 'Mense Ruiters Orgelmakers' uit Ten Post. Voor het kabinetorgel, zowel voor onderhoud als het bespeelbaar houden, als een concert, is nog een financiële reserve beschikbaar.

4.1.1 Beveiliging

De uitgebreide beveiliging van gebouwen en collectie is noodzakelijk, maar ook prijzig. Voor alle apparaten was een onderhoudscontract met uitzondering van de bevochtiger en daarvoor werd dit jaar een contract afgesloten.

De beveiligingsapparatuur werd, vanwege ouderdom, vervangen, evenals een enkele detector. De KPN plaatste een nieuwe modem, maar de aansluiting bleek onvolledig en is later weer aangevuld. Het herstellen van storingen, onder anderen door vleermuizen en het uitvoeren van regelmatig onderhoud bleef nodig.

Voor de veiligheid en de verzekering, de NEN-keuring, van het schathuis werd de meterkast vervangen en diverse noodzakelijke aanpassingen en werkzaamheden uitgevoerd. De afronding werd door de firma Jansen doorgeschoven naar 2020, evenals de nota.

Januari: nieuwe zonnegordijnen in voorkamer

Augustus: AED in de entreehal van restaurant 't Schathoes

Museum Groningen 17
 Woensdag 3 april 2019

High society in de Ommelanden

De Menkemaborg in Uithuizen is de thuishaven van twee belangrijke schilderijen uit de collectie van het Groninger Museum. In de eetkamer van de borg hangen de zeventiende-eeuwse beeltenissen van Osebrandt Clant van Menkema (1561-1624) en zijn vrouw Josina Manninga tho Lutzborg (1590-1622). Deze portretten zijn in 1947 door het Groninger Museum aangekocht. Dat het echtpaar semipermanent in de Menkemaborg hangt, is niet gek: het zijn oud-bewoners van de borg.

Onderzoek en artikel van Julia Dijkstra over het echtpaar Clant – Manninga, gepubliceerd in diverse huis-aan-huis kranten. (april)

Er werd een AED aangeschaft en geplaatst in de entree van het restaurant, een gezamenlijke actie van borg en restaurant. Hiervoor werd een bijdrage ontvangen van de Stichting Bevordering Welzijn Uithuizen.

4.2 Bruikleenverkeer

Het Groninger Museum transporteerde diverse objecten naar en van de Menkemaborg voor eigen gebruik of voor tentoonstellingen elders.

Acht aquarellen met tulpen geschilderd in de 17de eeuw door Margareta de Heer werden in bruikleen verkregen voor de presentatie in april en mei.

4.3 Registratie en documentatie

De collectie van de Stichting Museum Menkemaborg is klein, omdat bijna alles in de opstelling eigendom is van het Groninger Museum. Via de website van het Groninger Museum kan gezocht worden in de collectie. Bezoekers van de website van de borg worden daarnaar verwezen.

De Menkemaborg doet mee met het Digitaal museum om de belangrijkste onderdelen van de collectie zichtbaar te maken via de website www.collectiegroningen.nl.

De stagiaire van de Reinwardt Academie in Amsterdam heeft de boeken in het kantoor ingevoerd in Adlib, speciaal voor bibliotheken.

De afdeling collecties / informatie van het Groninger Museum is bezig met een groot digitaliseringsproject waarin de hele collectie gefotografeerd en geïnventariseerd en gecontroleerd wordt. De collectie aanwezig in de Menkemaborg is daar onderdeel van, maar kon in 2019 nog niet ingevoerd worden.

4.4 Onderzoek

Het onderzoek naar de geschiedenis van de Menkemaborg als museum is door de directeur-conservator uitgevoerd en verwerkt in de presentatie 'Onder de loep' en tevens opgeslagen als documentatie.

Duinger steengoed

In maart bezochten Adrie van der Meulen en Hans van Gangelen de Menkemaborg. Zij doen onderzoek naar Duinger steengoed. In de kelder van de Menkemaborg staan twee kruiken van dit type. De grote kruik heeft twee maskers en het jaar 1789 en is daarmee een uitzonderlijk bijzonder exemplaar. De stukken worden opgenomen in een artikel over dit steengoed.

Kroonluchter voorkamer

Een deskundige op het gebied van Engelse kristallen kroonluchters heeft een spontaan bezoek gebracht in augustus aan de Menkemaborg. Hij heeft informatie aangeleverd over de kroonluchter in de voorkamer: Engelse 'cut glass chandelier' geslepen glas kroonluchter uit omstreeks 1740-50. Er zijn slechts een paar exemplaren van bekend in Europa.

Onderzoek collectie damast

Twee deskundigen op het gebied van textiel, mevrouw Josien Verdegaal en linnendamast, mevrouw Nettie Weenink, hebben eind oktober de aanwezige tafeldamasten bekeken en onderzocht op herkomst en datering. Deze informatie is een belangrijke toevoeging, omdat nog maar weinig bekend was over dit textiel. Er bleken bijzondere 17de- en 18de-eeuwse stukken aanwezig te zijn in de borg.

4.4.1 Publicatie Menkemaborg

Leden van het bestuur van de Menkemaborg en van de Stichting Culturele Raad Eemsmond hebben zitting genomen in een begeleidingscommissie voor de uitgave van een grote publicatie over de Menkemaborg. Een uitgever werd gekozen en overleg met sponsors heeft plaatsgevonden, waaronder de Culturele Raad Eemsmond. De redactie heeft overleg gehad met de auteurs eind augustus en een extra auteur werd aangetrokken.

De nieuwe gids in drie talen over de Menkemaborg zal na de grote publicatie verschijnen.

5 ONDERHOUD

5.1 Onderhoud gebouwen

5.1.1 Onderhoud borg en schathuis

Dit jaar werden de reguliere en kleinere onderhoudswerkzaamheden in de borg en de bijgebouwen uitgevoerd door eigen medewerkers.

Het houten toegangshek naar het terras aan de achterzijde van het schathuis werd in juni in zijn geheel vervangen voor een nieuw hek.

5.1.2 Onderhoudssubsidie

Over de eerder ontvangen subsidie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de BRIMBorg voor de periode 2012-2018, werd een eindverantwoording voor 15 juli aangeleverd. De goedkeuring over deze eindverantwoording werd in december ontvangen en het resterende bedrag werd overgemaakt.

5.1.3 Monumentenwacht

Begin oktober kwam het bericht van de Monumentenwacht Groningen, dat de Menkemaborg in aanmerking kwam voor een gratis inspectie. Eind oktober bleek de toekenning en half november werden hoofdgebouw en bijgebouw geïnspecteerd. Het rapport werd in december ontvangen.

5.2 Project groot onderhoud gebouwen: voorbereiding

De Menkemaborg kwam in aanmerking voor een subsidie in het kader van de regeling GRRG, Groot onderhoud waaronder Restauratie van Rijkmonumenten in de provincie Groningen.

Na overleg en selectie over welk onderhoud noodzakelijk is en ook financieel haalbaar, heeft architect Daniel van Huizen (van bureau 'Holstein restauratie en architectuur') de aanvraag subsidie voor groot onderhoud gebouwen voor 1 mei ingediend bij de provincie Groningen.

In de tweede helft van juni bleek de aanvraag niet volledig en werden de ontbrekende stukken aangeleverd. Eind juni kwam bericht van de provincie, dat de stukken ook goedgekeurd waren door de RCE.

De aanvraag was verdeeld in drie delen: het hoofdgebouw of borg, het bijgebouw of schathuis en het theehuis met kassen.

Half augustus had de RCE de subsidiabele kosten berekend en ze kwamen daarbij uit op een groter tekort. Na overleg kon dit tekort verantwoord worden.

Half september kwam het bericht van de provincie en daaruit bleek dat alleen voor het hoofdgebouw/borg en het bijgebouw/schathuis de subsidie toegekend werd. De andere kleine monumentnummers werden niet gehonoreerd, omdat samenvoeging daarvan dit jaar niet meer gehonoreerd werd.

Monumentenvergunning

In maart werd een aanvraag voor deze onderhoudswerkzaamheden ingediend bij de gemeente Het Hogeland in het kader van de Monumentenvergunning. Eind maart werd dit door de gemeente gepubliceerd in de Ommelander Courant van 28 maart en de vergunning werd afgegeven op 29 april.

Financiering project

Voor het project is 70% subsidie toegezegd door de provincie Groningen met 30 % eigen bijdrage. Omdat de reserve groot onderhoud van de Menkemaborg, onder andere door het ontbreken van renteinkomsten, de afgelopen jaren niet was aangevuld, was extra subsidie nodig.

In mei werd daartoe een aanvraag ingediend bij het Prins Bernhard Cultuurfonds en eind juni werd de bijdrage toegezegd.

In oktober werd ook een aanvraag ingediend bij Stichting Dioraphte en half december kwam het goede bericht, dat ook deze stichting de gevraagde bijdrage had toegekend.

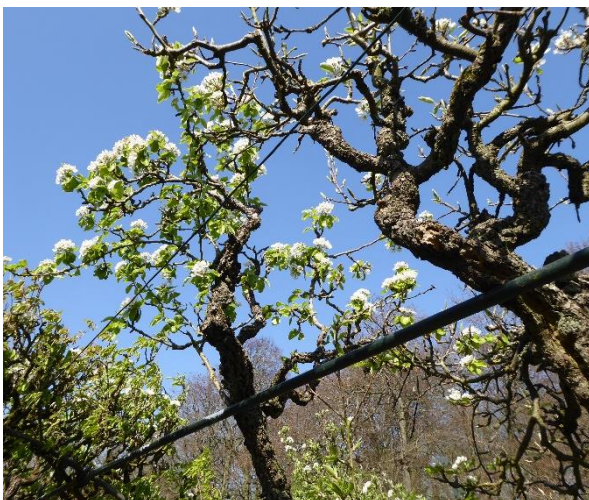
In april werden de, in eigen beheer gemaakte, deuren naar het terras achter het schathuis geplaatst

Mei ingezaaide gras komt op in de vakken rond het voorplein

Nieuw: bosaardbei onder de etagelinde

April: nieuwe peren in de perenberceau

Mei: buxus in broderie

Aanvraag offertes aannemer

In november werd de volgende stap gezet en op grond van de werkbeschrijvingen zijn offertes aangevraagd bij aannemer Sietsema in Uithuizen. Dit bedrijf had in 2018 de schade door aardbevingen naar tevredenheid hersteld. In 2019 werden de offertes nog niet ontvangen.

Dit grote project, waarin veel tijd en energie werd gestoken, staat gepland om in 2020 te worden uitgevoerd.

5.2 Onderhoud tuin en terrein

5.2.1 Onderhoud tuin algemeen

Contract tuinonderhoud

Werkplein Ability gaf in mei aan, dat Ability groen het contract niet kon verlengen. De afgelopen jaren werd al gebruik gemaakt van externe bedrijven en er bleken geen geschikte medewerkers meer in te stromen bij Ability groen. Een onverwacht bericht en een einde van een decennialange samenwerking. Half november werd de laatste vergadering gehouden en half december werd afscheid genomen van de tuinmannen, waarvan enkele al decennialang in 'hun' tuin werkten.

Het bestuur ging in de junivergadering akkoord met een selectie van vijf hoveniersbedrijven. In overleg met het bestuurslid 'tuin' werden de werkzaamheden van de tuin op een rij gezet. De geschiedenis van de tuin in het algemeen en per onderdeel werd toegevoegd. Half juli werden de bedrijven aangeschreven, waarvan een bedrijf de opdracht teruggaf en de andere vier hoveniers een offerte aanleverden begin september. Met de eigenaren van een bedrijf was een onderhoud met enkele bestuursleden en medewerkers. Het resultaat was positief het advies werd voorgelegd aan het hele bestuur ter goedkeuring. Het bestuur ging akkoord met de keuze van hoveniersbedrijf 'De wilde appel' uit Uithuizen en het aangepaste contract werd op 11 december getekend. De kosten voor het onderhoud van de tuin zullen fors stijgen.

SIMGroen aanvraag periode 2021-2026

De huidige Subsidie Instandhouding Monumenten voor het Groen loopt tot en met 2020. Een nieuwe aanvraag moet worden ingediend begin 2020 voor subsidie van de RCE (Rijksdienst Cultureel Erfgoed) voor het onderhoud van al het groen voor de periode 2021 tot en met 2026. De opdracht voor het maken van het inspectierapport en de aanvraag met toebehoren werd weer gegeven aan rentmeester Jos Koopmans van Koopmans Beheer uit Maarsen. Hij heeft ook de eerdere aanvragen uitgevoerd.

5.2.2 Tuin

Het weer was wederom uitzonderlijk, met vroegbloeiende stinzenplanten. Maart was herfstachtig met te warme en te koude dagen, april was wisselvallig en mei was te koud voor de tijd van het jaar. Juni startte met de heetste eerste zondag ooit en was deels heel warm, maar kende ook onweersstormen. Juli en augustus waren wisselvallig met zomers weer, maar hadden ook hittegolven. De grachten droogden ook deze zomer weer op. Vanaf september herfst met meer regen en geen storm of vorst, waardoor het blad lang aan de bomen bleef. De drooggevallen grachten liepen weer bijna vol.

Het weer had voor- en nadelen voor het onderhoud van de tuin. De buxusschimmel ging in de zomer niet verder, maar het vochtige najaar zorgde wel weer voor schadeplekken. Tegen het einde van het jaar werden door Ability groen de dode delen van de buxus in het zuidelijk deel van het luthof verwijderd en vervangen door gewone buxus. Dit werd gedaan, omdat de eerdere proeven in de keukentuin en zonnewijzertuin, tot nu toe, een goed resultaat hadden opgeleverd.

De rozen in de rozentunnel stonden begin juli in bloei, maar door de hitte was de bloei snel voorbij.

De stroken grond langs de fruitmuur en een gedeelte bij de beukenhaag aan de keukentuinzijde werden ingezaaid met gras. Het aanzicht van het voorplein werd door het gras evenwichtiger en het onderhoud werd minder intensief.

In het fruithof werden zeven dode perebomen vervangen door zeven nieuwe: Abel Fete, Winterbergamot, Doyenne du Comice, Bonne Louise d'e Avranches, Beurré Hardy, Comtesse de Paris en Triomph de Vienne. De uitvoering was in eigen beheer en door Ability groen.

5.2.3 Terrein

Het snoeien van de linden langs de oprijlaan, waarbij de top sterk werd teruggesnoeid, werd in de laatste week van augustus en de eerste week van september door medewerkers van Landschapsbeheer Groningen uitgevoerd.

Het jaarlijkse onderhoud van de singel werd door medewerkers van Groenprojecten Ewsum half september uitgevoerd.

In oktober werd tussen de linden aan de oostzijde een geul gegraven voor de kabels van Snel Internet. De kabels werden onder de singel en onder de brug doorgetrokken en via gegraven geulen naar het schathuis en naar de kaartverkoop geleid. De afwerking van grond met gras tussen de linden werd verschoven naar het voorjaar van 2020. De aansluiting staat gepland in 2020.

5.2.4 Van Kwaliteitsimpuls naar Kwaliteitsplan Menkemaborg

In 2018 werden vier bureaus aangeschreven om een plan op te stellen voor het revitaliseren van de grachten en het groen rondom de borg. Begin 2019 kreeg bureau NOORDPEIL Landschap Erfgoed uit Sneek, mevrouw Els van der Laan, de opdracht. Zij heeft een voorstel gemaakt voor de uitvoering van een integraal en klimaatbestendig revitaliseringsplan, waarbij verbetering van de waterhuishouding en waterpartijen verbonden is aan verbetering van de bodem en vitaliteit van de bomen en buxus en het vergroten van de biodiversiteit. Ook de verbinding met het dorp Uithuizen en het versterken van de leefbaarheid is een belangrijk thema binnen het project. Urgent is het tekort aan water in de droge perioden. Het borgterrein wordt niet gevoed door een natuurlijke waterbron, waardoor er in toenemende mate sprake is van droogte. De te lage waterstand heeft niet alleen grote gevolgen voor de historische tuin, (monumentale) bomen en de unieke bomensingel, maar ook voor de toekomstbestendigheid van het borggebouw zelf.

In samenwerking met Waterschap Noorderzijlvest, de provincie Groningen, de gemeente Het Hogeland en de Vereniging Natuurmonumenten, resulteerde dit in een plan 'Kwaliteitsplan Menkemaborg'. Deskundigen op het gebied van biodiversiteit, waaronder stinzenplanten en bomen, leverden informatie aan voor dit plan. Hierin werd niet alleen het terrein van de Menkemaborg meegenomen, maar ook het erfgoedgebied rondom dit gebied en breder in het dorp.

Het onderzoek resulteerde in een projectplan waarvoor bij alle betrokkenen een financiële bijdrage werd gevraagd en verkregen om het plan verder uit te werken tot een uitvoeringsplan. De financiële bijdrage van de provincie Groningen bedroeg de helft, van de Stichting Museum Menkemaborg een kwart en van de gemeente Het Hogeland een achtste. Er werd ook een achtste gevraagd aan de Vereniging Natuurmonumenten, maar nog niet ontvangen.

In 2019 werd veel tijd besteed aan de voorbereiding van dit grote Kwaliteitsplan, dat in 2020 een vervolg krijgt.

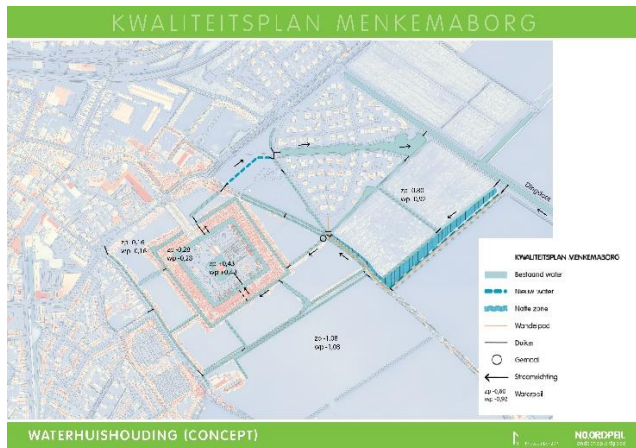
Mei: hand van Hercules afgebroken door bruidegom

Kardoen doet het goed in de droge zomer

Oktober: weer water in de gracht maar nog niet vol

Kwaliteitsplan Menkemaborg met onder andere verbetering van de waterhuishouding

Oktober: aanleg snel internet vanaf de weg naar de kaartverkoop en het schathuis

6 BESTUUR EN ORGANISATIE

6.1 Inleiding

6.1.1 Algemeen

Het bestuur werkt aan de hand van de Code Cultural Governance voor de Stichting Museum Menkemaborg.

6.1.2 Bestuurssamenstelling

H.G. Hoek, voorzitter, op persoonlijke titel, sinds september 2007
Projectleider/adviseur Economie & Arbeidsmarkt, Gemeente Het Hogeland
Nevenfuncties

- Voorzitter Stichting Lauwers & Eems Basis- en Voortgezet Onderwijs, Warffum
- Bestuurslid Stichting Groninger Week, Uithuizen
- Voorzitter 4 mei Comité, Uithuizen

H.G.A Sienot, secretaris, op persoonlijke titel, sinds maart 2019
Nevenfuncties:

- Voorzitter Stichting Bevordering Welzijn Uithuizen
- Voorzitter bestuur CDA Afdeling Het Hogeland
- Beoordelaar Classicaal College Beoordeling Beheer PKN
- Voorzitter Moderamen Protestantse Gemeente Uithuizen

W.R. Duursema, penningmeester, op persoonlijke titel, sinds juni 2017
Concerncontroller / Directeur gemeente Midden-Groningen

Nevenfuncties:

- Commissaris Greenport Ontwikkelings Maatschappij Duin- en Bollenstreek, Noordwijkerhout
- Commissaris Omala NV, Lelystad
- Toezichthouder / bestuurslid Lauwers & Eems Basis- en Voortgezet Onderwijs, Warffum

C.P.J. van der Ploeg, namens het Groninger Museum, sinds januari 1993

En namens de Stichting Museum Menkemaborg lid bestuur FMOG sinds juni 2017

Docent Architectuurgeschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen.

Docent kunst- en architectuurgeschiedenis van de Middeleeuwen, Radboud Universiteit Nijmegen

Nevenfuncties:

- Voorzitter redactie 'Groninger Kerken'
- Voorzitter Stichting Johan Dijkstra, Groningen
- Bestuurslid Stichting De Ploeg, Groningen
- Bestuurslid Stichting De Ploeg in Stad en Ommeland, Groningen

G.K. Vlak, op persoonlijke titel, sinds juni 2014

Conrector Het Hogeland College Warffum

Geen nevenfuncties

Mw. J. Kloostra, namens het Groninger Museum, sinds maart 2017

Hoofd Collecties Groninger Museum

Geen nevenfuncties

J.R.M. Boon, op persoonlijke titel, sinds juni 2017

Hovenier Hans Boon, Uithuizen

Geen nevenfuncties

G.P. Bakker, namens de Vereniging van Vrienden van de Menkemaborg, sinds december 2019

Nevenfuncties:

- Lid Commissie van Beroep van de NOSBO (Noordelijke Schaakbond)
- Bestuurder Vereniging van Vrienden van de Menkemaborg

- Lid Kascommissie Buurtvereniging Dingewold
Het bestuur vergaderde in 2019 vier keer.
De heer Boon nam ook deel aan de tuinvergaderingen met de vertegenwoordigers van Ability groen.

6.2 Financiën

De Stichting Museum Menkemaborg heeft het jaar 2019 met een positief saldo afgesloten. De begroting gaf een groot tekort, maar de uitvoering van groot onderhoud werd niet in 2019 gedaan, maar doorgeschoven naar 2020. Eveneens werd de NEN-keuring van de elektra in het schathuis, evenals de nota, doorgeschoven naar 2020.

Aan de uitgavenkant is verder zeer zorgvuldig omgegaan met de beschikbare gelden en de diverse posten zijn vergelijkbaar met de begroting.

Het inflatiecijfer is heel laag, waardoor de pacht niet omhoog is gegaan. Daarnaast geven de historisch lage rente en het niet indexeren van de structurele subsidies geen steun in de rug. De rentebijdragen door het Groninger Museum zijn ook gedaald naar nul. Deze factoren zorgden voor een neerwaartse ontwikkeling van het eigen vermogen.

6.2.1 Financiële risico's

Gezien de afgelopen jaren fluctueert het aantal bezoekers en daardoor blijven de inkomsten uit de entreegelden niet zeker. Er is weinig budget voor adverteren. Er wordt vooral veel tijd ingezet voor free publicity en acties met diverse organisaties, zowel regionaal als nationaal in de hoop daarmee meer bezoekers te trekken.

De subsidies werden niet geïndexeerd, maar de vaste lasten voor onderhoud, zowel gebouwen als tuinen, voor beveiliging, huisvesting, organisatie, zowel personeel als museaal, werden wel jaarlijks hoger door indexering.

Dit jaar werd wederom geïnvesteerd in diverse installaties, zoals de noodzakelijke aanpassingen van de beveiligingsapparatuur en het regelmatig onderhoud van het bevochtigingsapparaat.

Door het achterblijven van de inkomsten bij de noodzakelijke uitgaven, wordt het eigen vermogen steeds kleiner. De verzekering en de beveiliging van het gebouw blijven structureel hoge bedragen. De natuur blijft ook een onzekere factor met financiële tegenvallers door storm en ziekten. Het onderhoud van het groen is nu ook een structurele hoge kostenpost geworden. De kosten voor het onderhoud en de verzekering van het schathuis slokt het grootste deel van de pacht op, waarvoor jaarlijks een inflatiecorrectie wordt gerekend.

Het financiële resultaat ten opzichte van de begroting 2019 is meegevallen en is toegevoegd aan de Algemene Reserve. De komende jaren lijkt een tekort echter onafwendbaar. De Overige Bestemmingsreserves zullen moeten worden aangewend. De Algemene Reserve wordt de komende jaren mogelijk ook aangesproken en wanneer die gereduceerd is tot nul, dan zal ook de Reserve voor inkomsten op enig moment moeten worden aangesproken. De beperkter wordende liquiditeit heeft op termijn gevolgen voor de continuïteit. De komende jaren zal er wederom sprake zijn van tekorten en het bestuur zal alles in het werk moeten stellen om een dekkende exploitatie te verkrijgen. De exploitatiekosten moeten daaraan aangepast worden. De inzet van meer vrijwilligers zou het werk van de vaste medewerkers kunnen ontlasten waardoor overwerk verminderd wordt, maar het vinden van goede vrijwilligers blijkt niet eenvoudig. Deskundige en professionele medewerkers blijven noodzakelijk voor het onderhoud en de presentatie van alle facetten van de Menkemaborg. Voor het onderhoud van de gebouwen en het groen wordt jaarlijks subsidie ontvangen in het kader van de BRIM, maar verlenging is niet zeker. Grote uitgaven zijn de komende jaren voor onderhoud te verwachten, niet alleen van de gebouwen, maar ook van de tuin en het terrein, waardoor extra subsidie onmisbaar is. Het deskundig regulier onderhoud van gebouwen en tuinen zal noodzakelijk blijven. Mocht er opnieuw schade ontstaan door de aardbevingen dan zal dat vergoed moeten worden door de overheid /NAM.

6.2.2 Toekomst

Het doel van de Stichting Museum Menkemaborg is, zoals dat verwoord wordt in de statuten: 'Het beheren, onderhouden en als museum exploiteren van de Menkemaborg, met alle daartoe behorende gebouwen en opstallen, tuinen, grachten en singels.'

De Menkemaborg is een belangrijk cultureel erfgoed in de provincie Groningen en kwaliteit en authenticiteit staan hoog in het vaandel van de Menkemaborg. De waardering door de provincie Groningen met A-status, maar ook het winnen van de Museumprijs in 2007 in de categorie 'kasteelmusea' en het hebben van twee sterren in de cultuur-toeristische Michelingids, zijn daar bewijzen van.

Het streven is om deze status te behouden en waar nodig te verbeteren. Aangezien de overheidssubsidies jarenlang niet werden geïndexeerd en de vaste kosten wel stegen, is er een discrepantie tussen inkomsten en uitgaven ontstaan. De toegezegde indexering van de overheden zal niet direct voor een sluitende exploitatie zorgen, maar zorgt er wel voor dat het verschil niet groter gaat worden. Voor het onderhoud en de projecten, zowel voor de gebouwen als het monumentale groen, zal additionele financiering worden gezocht. Door promotionele acties en samenwerking met andere culturele instellingen, zowel regionaal als daarbuiten, wordt getracht het aantal bezoekers positief te beïnvloeden. Het bestuur streeft ernaar om het publieksbereik te verbreden en vergroten op allerlei manieren waaronder de sociale media en samenwerking met veel partijen op diverse terreinen.

Het bestuur gaat op zoek naar extra inkomsten, waaronder de inkomsten van de bedrijfslidmaatschappen via de Vereniging van Vrienden.

Het bestuur zal alles in het werk stellen om de begroting sluitend te krijgen, maar zal de kwaliteit en authenticiteit van de Menkemaborg niet uit het oog verliezen.

De stichting is gericht op duurzaam ondernemen en zij houdt rekening met het welzijn van de medewerkers, het milieu en de omgeving. Zij is niet gericht op winst. Alle werkzaamheden zijn erop gericht om de bezoekers een onvergetelijke tijd te geven.

6.2.2.1 Gevolgen coronavirus 2020

Op 1 maart 2020 ging de borg open voor bezoekers, maar na tien dagen moest de borg sluiten, evenals alle musea in Nederland en een paar dagen later het restaurant, vooraleerst tot 1 juni. Dit besluit werd genomen in navolging van de richtlijnen van het RIVM met betrekking tot het coronavirus.

De gevolgen zijn divers. Inkomensderving doordat er geen bezoekers worden ontvangen, maar de uitgaven voor de vaste lasten en de salarissen wel blijven doorgaan. Diverse vragenlijsten en overzichten zijn aangeleverd aan de overheden, maar over vergoedingen aan musea is op dit moment nog geen duidelijkheid.

De anderhalvemetersamenleving heeft gevolgen voor de Menkemaborg. Vanwege de beperkte ruimte in de borg zullen er ook minder bezoekers ontvangen kunnen worden, wanneer de borg weer opengesteld kan worden. De liquiditeit komt op termijn in gevaar.

6.3 Structureel subsidies

6.3.1 Provincie Groningen

6.3.1.1 Provincie Groningen algemeen

De nieuwe accounthouder van de provincie Groningen, mevrouw Sanne Gras, en medewerker financiën, mevrouw Tytsje van der Laan, werden op 27 juni ontvangen op de borg door de secretaris en de directeur-conservator. Na een korte introductie en een ronde door de borg werden de uitdagingen waar de Menkemaborg voor staat besproken.

6.3.1.2 Provincie Groningen subsidie

Stand van zaken provinciale subsidie periode 2017-2020 door de Kunstraad

De vragenlijst van de Kunstraad over de van zaken betreffende de Provinciale subsidie Cultuurperiode 2017-2020 werd in mei ingeleverd. Daarbij werden de gevraagde Jaarstukken 2018 en ook de Jaarstukken 2017 toegevoegd.

Provincie Cultuurperiode 2021 -2024

Ter voorbereiding van de nieuwe cultuurperiode, die in 2021 in zal gaan, werden door de provincie diverse bijeenkomsten georganiseerd, waarbij zoveel mogelijk een vertegenwoordiger van de Menkemaborg aanwezig was. Onder andere bij 'Praten met de Staten' op woensdagmiddag 11 september waar diverse culturele organisaties zich presenteerden. In de gesprekken na afloop werd ook gesproken met de directeur van de Kunstraad, Ebrien den Engelsman. Op 6 november bracht zij, samen met adviseur Andrea Möller, een bezoek aan de Menkemaborg. Voorzitter en directeur-conservator benoemden het gesprek na het indienen van de vorige cultuurperiode en de knelpunten waar de Menkemaborg voor staat.

Op 14 november was de aftrap voor de aanvraag van de nieuwe cultuurnota in De Puddingfabriek in Groningen. Een activiteitenbegroting kon gedownload worden vanaf 13 november. Na een technische storing konden, na enkele dagen, ook alle vragen bekeken en ingevuld worden in het systeem. In de bestuursvergadering van 13 december werden het beleidsplan en begroting voor de jaren 2021-2024 vastgesteld en de vragenlijst besproken. De stukken werden op 20 december ingediend.

6.3.2 Gemeente Het Hogeland

Op 1 januari 2019 ging de gemeente Eemsum op in de nieuwe gemeente Het Hogeland, samen met de gemeenten De Marne, Winsum en Bedum.

Ontvangst raadsleden gemeente Het Hogeland

De raadsleden van de nieuwe gemeente Het Hogeland werden uitgenodigd voor een bezoek aan de Menkemaborg en ontmoeting met het bestuur. Dit vond plaats na de bestuursvergadering op vrijdag 14 juni en de griffier en vier raadsleden waren daarbij aanwezig. Na een korte introductie kwamen diverse zaken aan de orde waaronder het project 'Kwaliteitsplan Menkemaborg' en de knelpunten voor nu en voor de komende tijd. Na een ronde door de borg en de zonnige tuin was er een afsluitende borrel in de borg.

Kennismaking met nieuwe wethouder cultuur gemeente Het Hogeland

Op woensdag 24 juli kwam de wethouder voor cultuur E. Dijkhuis, samen met medewerker subsidie mevrouw P. Zuidema, een bezoek brengen aan de Menkemaborg, alwaar ze ontvangen werden door de secretaris en de directeur-conservator. Na een kleine ronde door de borg werd overlegd in de vergaderzaal, waarbij de financiële problemen en de grote nieuwe projecten aan de orde kwamen.

Overleg gemeente en de drie gesubsidieerde musea

Op maandagmiddag 9 september was er in het Openluchtmuseum 't Hoogeland een overleg met de gemeente en de drie gesubsidieerde musea. Naast het 't Hoogeland en de Menkemaborg, is dat Landgoed Verhildersum in Leens, waarvan elk een bestuurslid en de directeur aanwezig waren. De wethouder en de beleidsmedewerker cultuur informeerden en werden door de musea geïnformeerd over stand van zaken en knelpunten.

Afsluiting weg

Van april tot half november werd er gewerkt aan een nieuwe brug als onderdeel van de grote plannen voor het verbeteren van het centrum van Uithuizen. De bushalte voor de poort van de borg werd voor dezelfde periode opgeheven. Bezoekers bleken niet allemaal de juiste weg te kunnen vinden. Door de Menkemaborg werd verzocht om ook verwijzingsborden naar de Menkemaborg te plaatsen vanaf de Havenweg en dit werd door de gemeente uitgevoerd. Op de site van de Menkemaborg werd de stremming en het omrijden aangegeven en er werd ook gewezen op de alternatieve toeristische route via Winsum en Warffum.

14 juni: bezoek raadsleden van gemeente Het Hogeland

16 maart: NLDoet georganiseerd door de Vrienden van de Menkemaborg. O.a. met hoogwerker schoonmaken van deze vazen

16 september: Dagje uit naar Friesland, o.a. Poptaslot in Marsum

7 oktober: op bezoek bij Henk Helmantel in zijn Weem in Westeremden met een rondleiding door de tentoonstelling met kerkinterieurs. De appels op het schilderij komen uit het fruithof van de Menkemaborg

6.3.3 Vereniging van Vrienden van de Menkemaborg

De jaarvergadering werd op woensdag 11 september gehouden in 't Schathoes van de Menkemaborg. Na het officiële deel, waarbij de (niet aanwezige) voorzitter, Harold Bouman, afscheid nam, werd een mooi en informatief verhaal verteld door Richard ter Borg. De bijdrage werd vastgesteld voor 2019 op € 9.000,-.

Overleg besturen Menkemaborg en Vrienden

Op vrijdagmorgen 8 november heeft het jaarlijkse overleg plaats gevonden in de Menkemaborg waarbij allerlei zaken aan de orde kwamen.

Activiteiten Vrienden

Het bestuur van de Vereniging van Vrienden van de Menkemaborg organiseerde weer de NLDoet met vrijwilligers. Op zaterdag 16 maart hebben vrijwilligers allerlei zaken rond de borg opgeruimd en schoongemaakt, waaronder de lantaarns langs de oprijlaan. Een hoogwerker werd ingezet voor het schonen van de vazen en de bovenzijde van de toegangspoort.

6.4 Museumregister

Museumregister herijking

In 2018 werd gestart met de herijking van de Menkemaborg voor Museumregistratie Nederland. De Menkemaborg is sinds 2001 een geregistreerd museum en er hebben sindsdien twee herijkingen plaatsgevonden in 2006 en 2011. Het systeem was aangepast en de digitale vragenlijst met bijlagen was gebaseerd op zeventien punten van de Museumnorm. In 2019 bleken nog aanvullende stukken nodig en deze werden ingediend. Uitslag over voortzetting van deelname Menkemaborg aan het Museumregister wordt in het voorjaar van 2020 verwacht.

6.5 Medewerkers

6.5.1 Algemeen intern

Het werk in de kaartverkoop werd uitgevoerd op werkdagen door een medewerker gedetacheerd van Ability en in de weekenden door seizoenmedewerkers.

Twee nieuwe vrijwilligers werden verwelkomd en van twee vrijwilligers werd afscheid genomen.

Voor het eerst heeft een tweedejaars student van de Reinwardt Academie in Amsterdam stage gelopen van eind januari tot en met mei. De inhoud van de stage betrof een breed scala van museale activiteiten. De stagiaire heeft de workshop Adlib Collections op maandag 25 februari bij Erfgoedpartners gevolgd.

Met regelmaat werd er intern overleg gevoerd met de vaste medewerkers en vrijwilligers. De directeur-conservator nam deel aan de bestuursvergaderingen en de vergaderingen over de tuin, waarbij ook het hoofd interne dienst aanwezig was.

6.5.2 Algemeen extern

De directeur-conservator was namens de Menkemaborg aanwezig bij openingen van tentoonstellingen van andere borgen en musea; zij nam deel aan het directeuren- en borgenplatform, georganiseerd door Erfgoedpartners Groningen en aan de overleggen met de Topkastelen Nederland en België; zij was aanwezig bij diverse symposia en studiedagen op het gebied van het historisch interieur, de kunstnijverheid en de historische tuinen, georganiseerd door diverse stichtingen en ze nam deel aan een studiereis naar kastelen in Oostenrijk.

6.5.3 Personeelsactiviteiten

Intern

Ter voorbereiding op het nieuwe seizoen werd er eind februari door de directeur-conservator een introductie gegeven aan de medewerkers over de activiteiten, (kortings)acties, arrangementen en de nieuwe tentoonstellingen.

■ Ida Kamp en Robert Thalau, de nieuwe exploitanten van restaurant Schathoes bij de Menkemaborg in Uithuizen.

Nieuwe exploitanten voor Schathoes Menkemaborg

UITHUIZEN - Ida Kamp (39) en Robert Thalau (42) zijn de kersverse nieuwe exploitanten van restaurant Schathoes bij de Menkemaborg in Uithuizen. Zij volgen het echtpaar Harry en Corrie Bisschop op, die ruim 8 jaar het Schathoes succesvol hebben gerund.

De familie Bisschop is toe aan een nieuwe uitdaging en geeft met een gerust hart het stokje over aan dit jonge stel, dat haar sporen heeft verdiend in de Groningse horeca. Ida Kamp, afkomstig uit Uithuizen, was ruim 10 jaar kok bij d' Ouwe Brandweer aan het Gedempte Zuiderdiep in het centrum van Groningen en heeft aansluitend zowel voor het Van der Valk-concern in Hoogkerk als in Westerbroek gewerkt. Robert Thalau heeft ruim 19 jaar het bekende Buckshot Café aan het Zuiderdiep in Groningen gerund. Beiden waren toe aan de uitdaging om samen een eigen zaak op te zetten.

Ida Kamp en Robert Thalau hebben er zin in. Afgelopen weekend heeft de verhuizing plaatsgevonden. Het gezin gaat tevens op dezelfde locatie wonen. „De familie Bisschop heeft hier op hoog niveau gekookt, wij gaan ons vooral op het segment 'goed niveau eetcafé' richten met mooie, regionale streekproducten voor betaalbare prijzen. Ook komen daarnaast weer de zeer gewilde pannenkoeken op het menu te staan.”

Het Schathoes blijft daarnaast beschikbaar als locatie voor trouw- en familieaangelegenheden en voor vergaderingen. De locatie is alle dagen geopend. In het voor- en najaar zal maandag de sluitingsdag zijn.

Ida Kamp en Robert Thalau met gezin zijn sinds 1 juli de nieuwe bewoners en exploitanten van restaurant 't Schathoes van de Menkemaborg

Nieuw in de borgwinkel: waaiers, een goedlopend product in een warme zomer

Op de eerste dag van november werd een evaluatie over 2019 gehouden door de medewerkers onder leiding van de voorzitter van het bestuur.

Het jaar werd feestelijk afgesloten met een kerstborrel in restaurant 't Schathoes, waarbij de directeur-conservator een terugblik op 2019 en een blik vooruit op 2020 gaf.

Uitstapjes

Het jaarlijkse uitstapje met de medewerkers vond dit jaar op maandag 16 september plaats. In de ochtend werd een bezoek gebracht aan het Poptaslot of Heringastate te Marsum. Geluncht werd in de Túnsmanswente bij de Martenastate in Cornjum. Daarna werd een bezoek gebracht aan de Dekemastate in Jelsum.

Op maandagmorgen 7 oktober brachten de medewerkers een bezoek aan de Weem in Westeremden, op uitnodiging van Henk en Babs Helmantel, met een rondleiding door de tentoonstelling over kerkinterieurs.

6.6 Restaurant 't Schathoes van de Menkemaborg

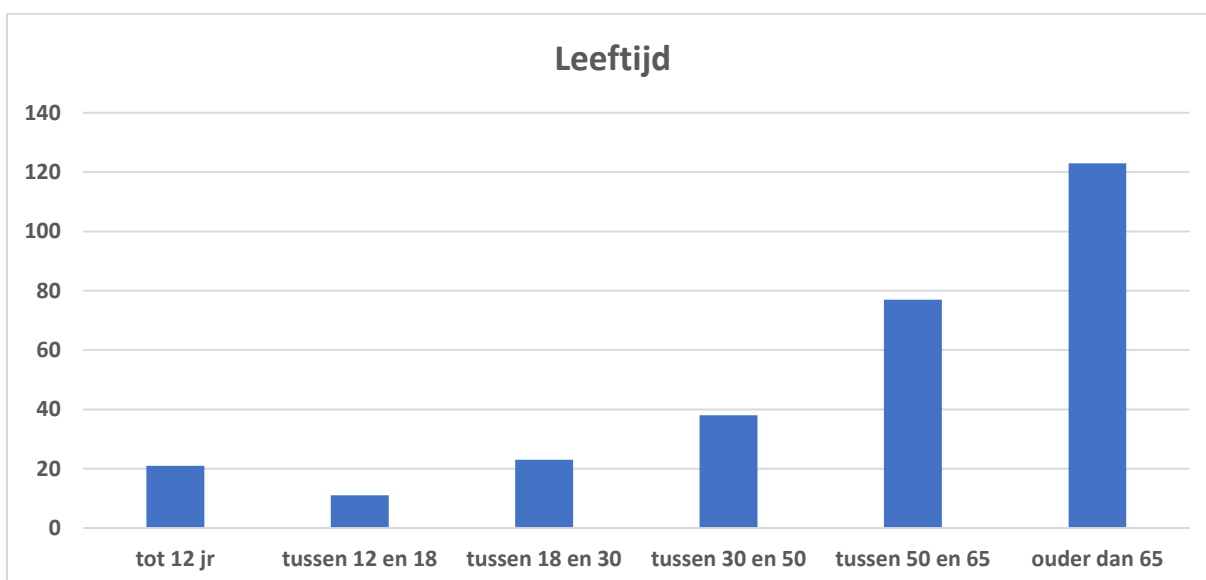
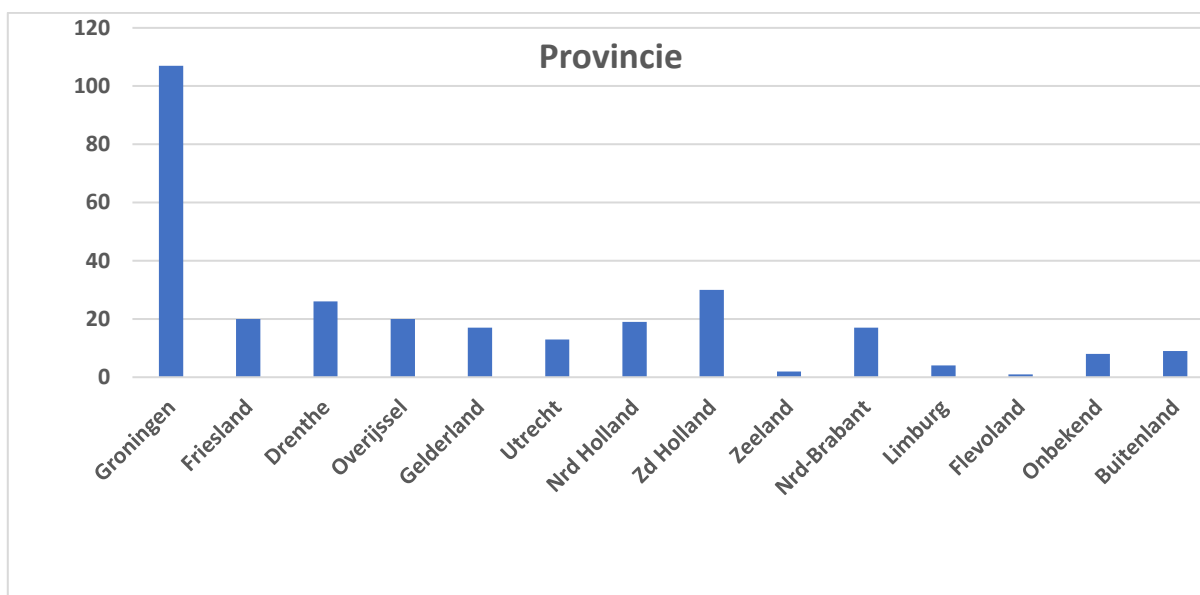
Op 1 juli 2019 de beheerder van restaurant 't Schathoes, mevrouw C. Bisschop het restaurant over aan Ida Kamp en Robert Thalau (Vennootschap Onder Firma Iedrop). Zij is kok en hij is gastheer en met hun gezin wonen ze ook in het schathuis.

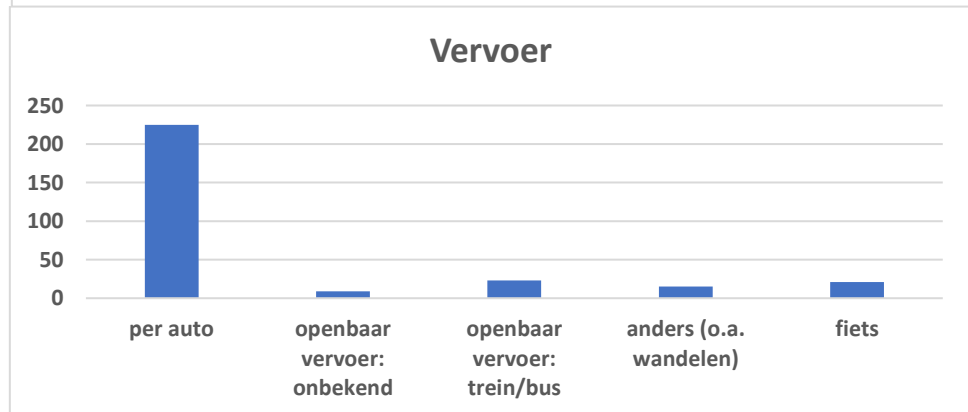
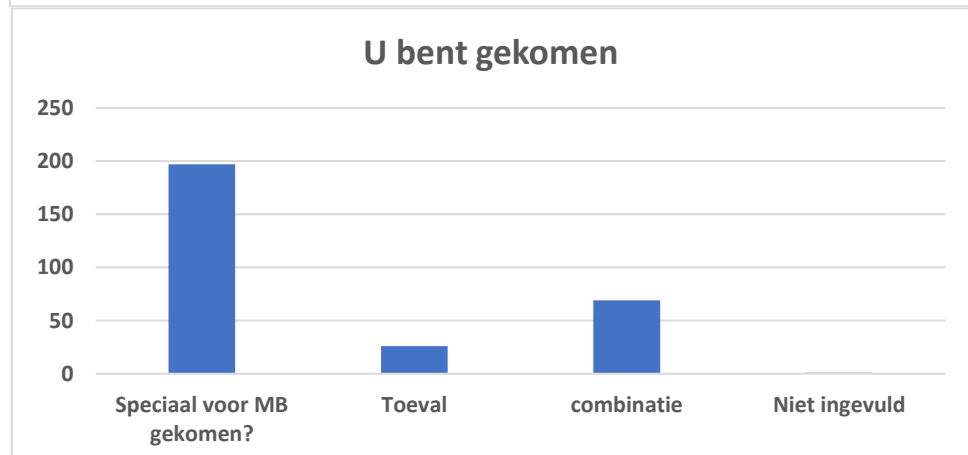
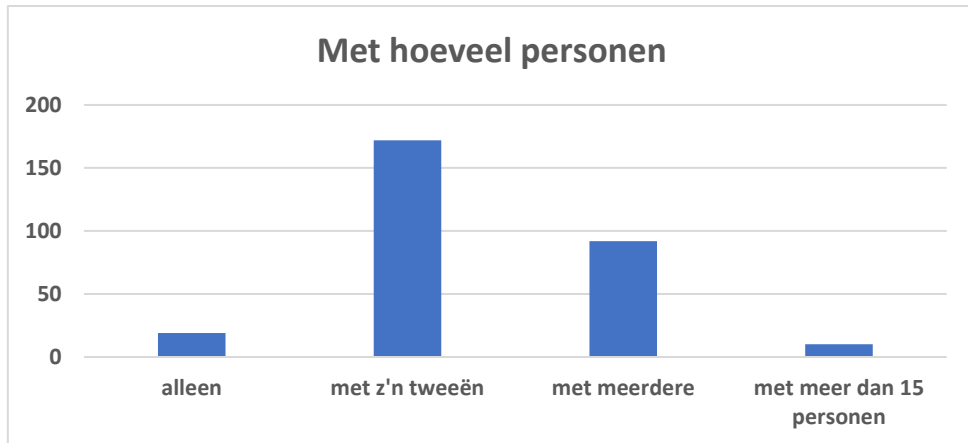
Het huurcontract werd aangepast en op 1 juli ondertekend door bestuur en de nieuwe huurders.

7 BORGWINKEL

De borgwinkel is een kleine ruimte waardoor het assortiment beperkt is. Er zijn publicaties over de Menkemaborg en borgen en kastelen in het algemeen te koop. Daarnaast zijn er boeken over Groningen, historisch koken, wandelingen en orgelmuziek te koop. Verder is er een assortiment aan streekproducten. Gezien het feit dat bijna iedere bezoeker zelf foto's maakt, is de verkoop van ansichtkaarten gedaald. Een deel van de oude voorraad is afgeschreven. De borgwinkel is bedoeld als service aan de bezoekers.

BIJLAGE: BEZOEKERSENQUÊTE IN GRAFIEKEN 2019

BIJLAGE: OVERZICHT PUBLICITEIT 2019

Persberichten: 27 februari; 3 april; 5 april; 29 mei; 3 juni; 3 juli; 30 augustus; 11 december

Kranten:

(De Menkemaborg is niet aangesloten op een persdienst en het overzicht is een selectie.)

Ommelander Courant: 17-01; 04-02; 28-02; 18-03; 08-04; 11-04; 06-06; 13-06; 24-06; 01-07; 04-07; 08-07; 02-09; 05-09; 12-09; 14-09; 12-12; 16-12; 19-12

Dagblad van het Noorden: 28-02; 08-04; 20-06; 24-6; 25-06; 01-07; 04-07; 21-12; 31-12

Winsum.Nieuws; 09-04; 10-06;

Noorderkrant: 05-06

Friesch Dagblad / bijlage Waddenkrant 27 juni;

De Telegraaf /Fietsspecial zaterdag 20 april;

NRC: 03-03

Radio/TV:

Radio Noord: 9 april (3 in 1); 4 juli; 10 okt

RTVNoord website: 5 april; 10 okt

Havenstad FM: 2 maart

Tijdschriften en informatie kranten (selectie):

Museummagazine; Vakantiekraant; Museumkrant Noordelijke Museumweken; Bourgondische Beleving; Kunst en Museumkrant; Recreatiewijzer Groningen & Drenthe; De Museum & Galeriekraant; Da's Ja Goud agenda; Recreatiekraant; Tros Kompas; Museumtijdschrift - Tentoonstellingsagenda; Groninger Museum Magazine; Waddenland magazine; Maand van de Geschiedenis; Winterspecial.

Websites (selectie); nieuwsbrieven (digitaal)

www.collectiegroningen.nl; www.groningermuseum.nl; www.kastelen.com; www.toerisme-groningen.nl; www.tuinen.groningen.nl; www.skbl.nl; www.eemsdelta.groningen.nl; www.MuseumTV.nl; www.whichmuseum.nl; www.visitgroningen.com/groningste-van-groningen; [Erfgoedpartners- Erfgoedinzicht](http://Erfgoedpartners-Erfgoedinzicht); www.dagjeweg.nl ;www.landvananwb.nl;

Publicaties, artikelen en uitgaven waarin de Menkemaborg (uitvoerig) voorkomt:

Dijkstra, Julia, *High society in de Ommelanden*. In: HS krant, pag. 20; Westerkwartier, pag. 17; Het Streekblad, pag. 18; Eemsbode, pag. 26; Groninger Gezinsbode, pag. 17; Harener Weekblad, pag. 17; Kanaalstreek, pag. 29; Noorderkrant, pag. 28; Ter Apeler Courant, pag. 29; De Veendammer, pag. 17.; rondom en op 3 april 2019, 1 p.

Stamhuis, Ida, 'De vrouwen van de Menkemaborg', in: Groninger Museum Magazine, 1/2019, pp. 62-63

Tentoonstellingsagenda bij Museumtijdschrift mei-juli 2019, p. 23

Gronings Goud, Het verhaal van Groningen in een notendop. Uitgave De Verhalen van Groningen, juni 2019, p.21

Meer, Maarten van der, *Kastelen die nooit vervelen Menkemaborg*. In: Tros Kompas, p. 9, juli 2019

Aanwinsten voor de bibliotheek:

Willems, L., *Kostuumgeschiedenis*, Brugge, 1966

Meestertekens van Nederlandse Goud- en Zilversmeden, Deel I, in gebruik geweest van 1814-1963, Den Haag, 1963

Lengen, Hajo van, Hermann Schiefer, Gretje Schreiber, *Burg Berum. Bauliche Entwicklung und Ausstattung*. Ostfriesische Landschaft Aurich 2019

Olde Meierink, Ben, Nijenrode. *Burcht Buitenplaats Business Universiteit*. NKS uitgave 2016

Rijen, Jean-Pierre van, *Martens – Mulder Collectie. Zilver in de 17de en 18de eeuw*. Martens Mulder Stichting 2018
[Adriaans, Hanneke], *Twee eeuwen kindermode. Keuze uit de verzameling van het Centraal Museum Utrecht*. Utrecht 1983